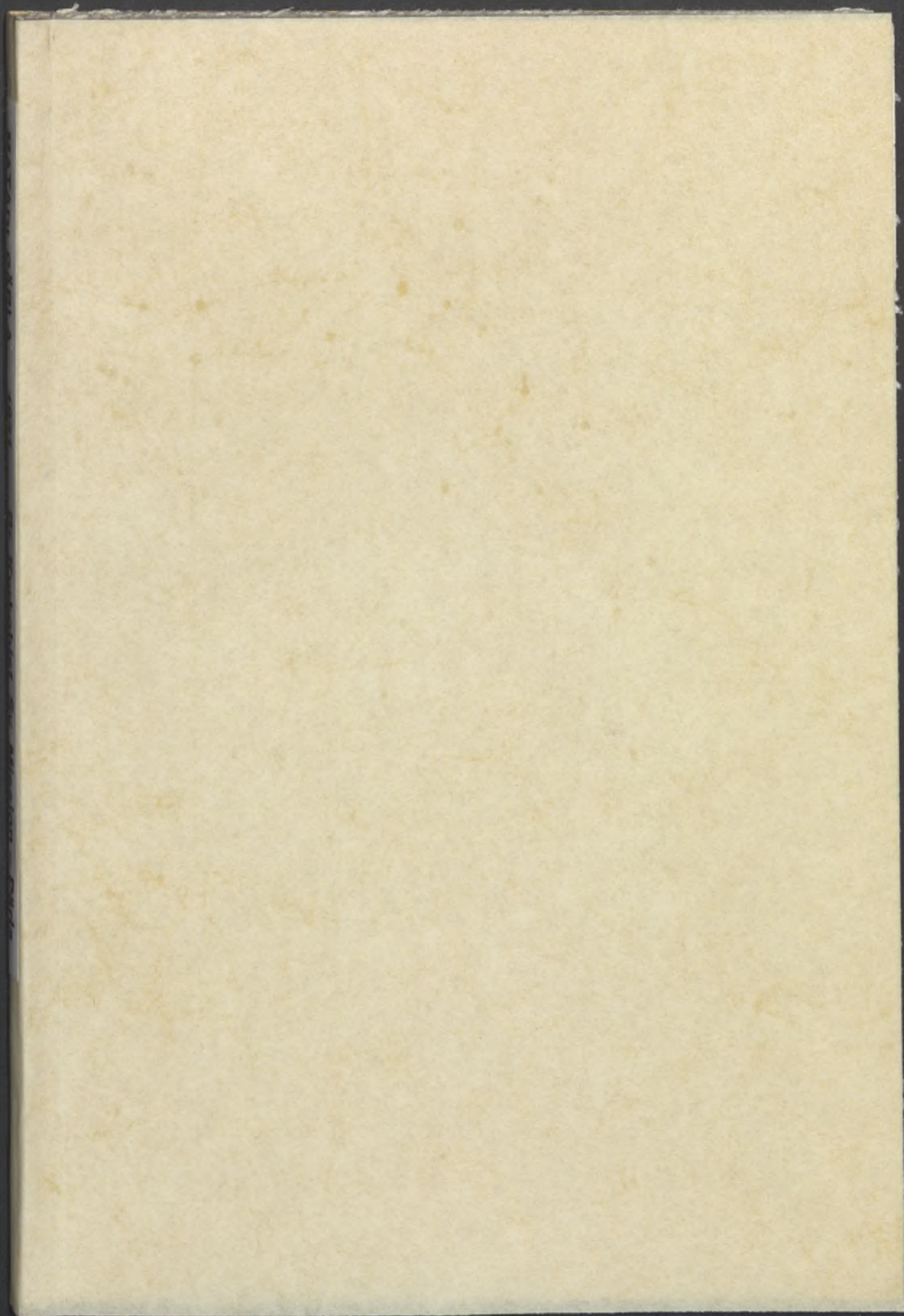

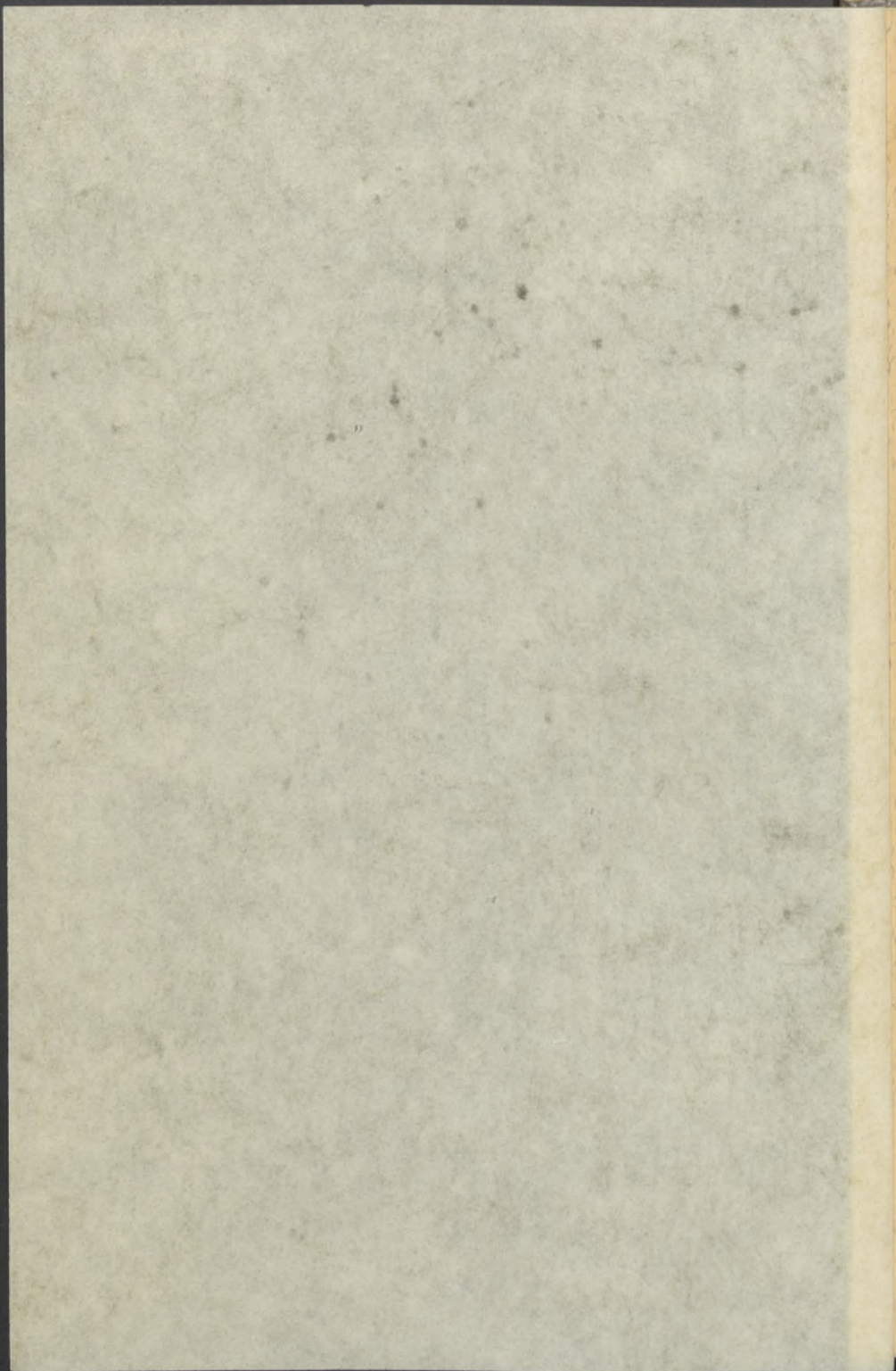
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

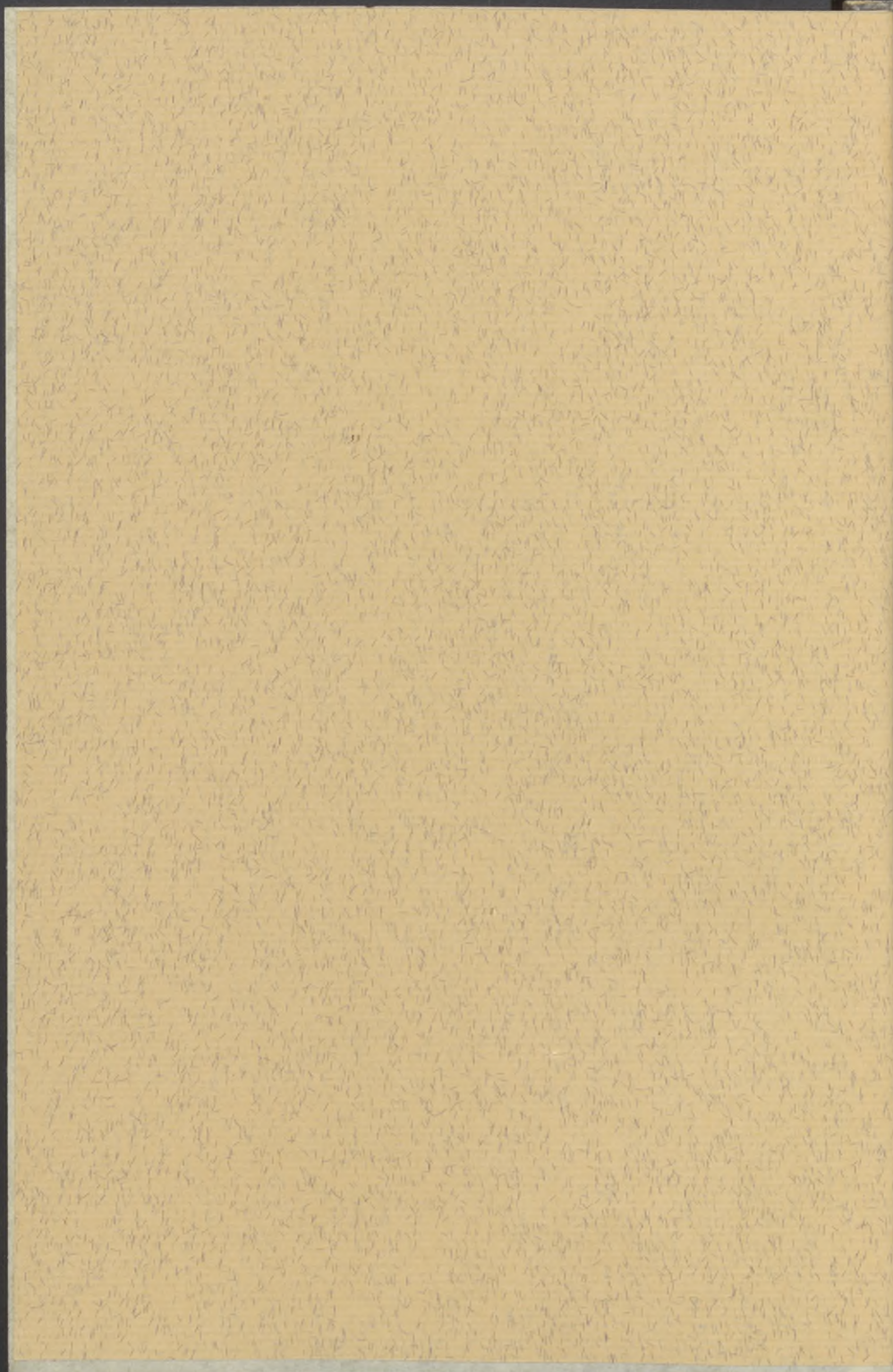

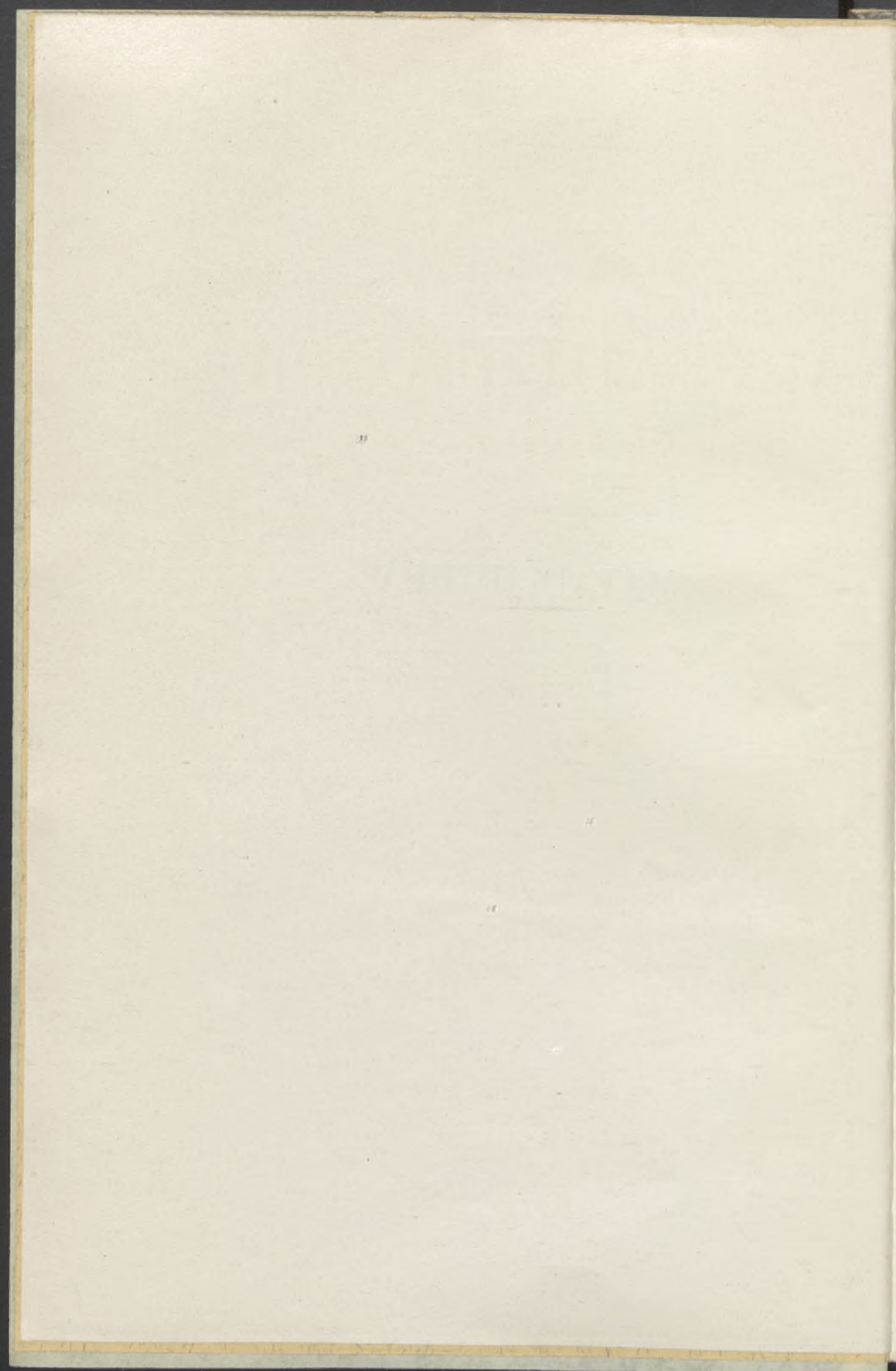

MATADI PÄRLA

MATADI PÄRLA

MINNEN FRÅN GAMLA LONDE

SAMLADE AV
C. W. LEMBKE

STOCKHOLM
SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG

MATABI PÄRBA

STOCKHOLM 1931

STOCKHOLM 1931
SVENSKA TRYCKERIAKTIEBOLAGET

311921

Matadi pärla.

Av C. W. L e m b k e.

Kongoflodens sugande virvlar koka och fräsa och som en ryttande protest brusar och dånar vattnet i kaskader omkring ångarens stäv, som obarmhärtigt krossar de dansande jättegrytorna, där den forcerar sig fram mellan ensliga, kuperade stränder. Men ännu värre hoppar det och sjuder i den så kallade »helvetesgrytan», där flodbädden kröker sig i 45° vinkel och tvingar de framstormande vattenmassorna att göra vänster om. Med en säker hand vid rodet, färdes vi tryggt förbi även denna puttrande »häxkittel». Ett mycket vackert panorama öppnar sig strax för våra spanande blickar. Det är Matadi, vars vita hus ligande liksom över varandra i den sluttande och stengiga terrängen nästan blända ögat med reflexer i det intensiva solljuset.

Men där i förgrunden synes en lummig dunge, som gör ett behagligt avbrott i den annars trädfattiga omgivningen. Mellan lövverket i den tropiska grönskan skymta några byggnader. Här ha vi den svenska missionsstationen, det gamla, kära Londe, som även blivit kallat »Matadi pärla».

Stationsområdet höjer sig trappformigt åtskilliga meter över floden genom ett tiotal högre och lägre terrasser. På de översta terrasserna ligga boningshusen och tryckeriet, inbäddade mellan dadel-, kokos-, olje- och solfjäderspalmer samt apelsin-, mandarin- och mangosträd. Citroner, granatäpplen, ngwavas och trädmeloner växa också på terrasserna. Rosorna trivas

väl, och en mängd blommor och prydnadsväxter kanta rabatter och gångar.

Då fruktträden blommar, når fåglingen sin högsta glans. I synnerhet väcker apelsinträdens doftande blomsterskrud uppmärksamheten, ty genom den blir hela stationen liksom parfymrad.

I mer än trettio år har resenären, då han kommit uppför floden, hälsats här av den blågula svenska flaggan, som för passadvinden vajad över apelsinträdens och palmernas kronor med en hälsning till varje svensk, som färdats denna väg.

Här har missionären efter dagar och veckor på vilande hav funnit en hamn med vederkvickelse till både kropp och själ, ty ehuru på Kongos strand var det äktsvenska förhärskande trots ofrånkomliga exotiska inslag.

Över floden upp mot kullar och höjder på norra stranden är utsikten öppen och fri, och från Matadi hamn skymta ångare av olika nationaliteter.

Hur skönt var det icke att efter dagens mödor och bekymmer få slå sig ned en stund på den luftiga verandan i den svalkande kvällsbrisen och lyssna till flodens brus och syrsornas musik. Från båtarna trängde ljudet fram från ångvincharnas rassel, och strålkastarna upplyste ofta hela stationen, under det att krokodilerna lurade därute i det virvlande vattnet.

Då nu denna plats, som spelat en viktig roll, under årtionden inom vår Kongomission, genom utvecklingens gång måst överlämnas i andras vård, dröja vi dock tacksamt kvar i våra tankar inför denna idylliska plats, makalös i sin fågling, på nedre Kongos stränder och inför dess många minnen och upplevelser, som med densamma stå förknippade och som denna bok i någon mån velat bevara åt eftervärlden.

Historik.

Av *K. E. Laman.*

Vad trängen är för armén och dess segerrika framryckande, det är transportstationen med sitt arbete för missionens framgångsrika arbete och utveckling i ett land sådant som Kongo. Detta bör mer och mer beaktas av missionens vänner och understödjare, så att vi alla må kunna rätt uppskatta den stora missionsgärning, som ligger i det så ofta mödosamma och bekymmersamma transportarbetet.

Då våra första missionärer kommo till Kongo, hade redan ett par handelshus etablerat sig nere vid Kongoflodens mynning samt på ett par andra ställen upp efter Kongofloden till Matadi, som sedermera blev den förnämsta transporthamnen, emedan oceanångarna icke kunna gå längre upp på grund av de starka och strida forsarna.

Livingstone-Inland-missionen hade ock grundlagt ett par stationer efter floden upp till Matadi samt vid det norr om liggande Palabala.

Vår förste kongomissionär, C. J. Engvall, stannade vid Palabla, men N. Westlind och K. J. Pettersson fingo draga längre upp i landet för att grundlägga nya stationer. Transportarbetet sköttes då av Livingstone-Inland-missionen.

Då Svenska Missionsförbundet år 1886 övertog Mukimbungu och började sin egen mission, måste N. Westlind genast söka förbindelse med det holländska handelshuset för att om möjligt överenskomma om transportarbetet för vår räkning. De hade nämligen strax

söder om Matadi vid Ango-Ango en handelsstation, där de lätt kunde mottaga våra bördor från sin flodbåt och sedan lämna ut dem till de bärare, som vi sände ned uppifrån landet. Deras huvudstation låg nere vid Kongoflodens mynning. Det hade då ännu icke lyckats för någon av oceanångarna att komma upp för Kongofloden. Det holländska handelshuset åtog sig vårt transportarbete mot skälig ersättning.

Emellertid hade det Amerikanska baptist-missions-sällskapet⁹ övertagit Livingstone-Inland-missionens stationer och därmed också deras lilla transportstation vid Kongofloden. Av flera orsaker uppsades vårt kontrakt med holländska handelshuset, och året därpå, 1887, vände sig K. J. Pettersson till nämnda missions-sällskap med begäran om hjälp för vårt transportarbete. De hjälpte oss välvilligt mot samma ersättning per börda, som sällskapet självt betalade.

Efter någon tid flyttade missions-sällskapet sin transportstation och uppsade därvid vårt kontrakt. Deras arbete utvecklades snabbt uppe i landet, och krafterna voro få, så att de hade tillräckligt av sitt eget transportarbete.

Strax intill uppe på kullen, Tunduwa, ovanför nyss nämnda plats hade Engelska baptistmissions-sällskapet slagit sig ned och dit vände sig då K. J. Pettersson med begäran om förmedling vid transporten av det gods, som kom för vår missions räkning. Sällskapet åtog sig arbetet mot en ersättning av 1,800 kr. per år med ett tillägg av 450 kr. för varje ny station.

Så stodo affärerna, då vi i maj 1891 kommo ut till Kongo. Vi stegade upp för backen till kullens krön och mottogos mycket hjärtligt av de engelska missionärerna. Holländska handelshuset fortsatte att sända upp godset med sin flodångare från deras huvudsta-

tion vid flodmynningen, men missionärerna vid Tunduwa togo emot det och överlämnade det till de nedkommande karavanerna.

Transportarbetet var ännu icke så omfattande. Missionärerna, som kommo och reste, voro blott några få. Den personliga utrustningen var ringa. Självt hade jag

Utsikt från Londe.

blott fyra små järnkoffertar à 25 kilo förutom säng och litet sängkläder. Stationerna byggdes av lera och gräs, och man tog allt rätt primitivt.

Den första oceanångaren lyckades till sist ta sig upp för Kongofloden till Matadi, och därmed började ett starkt uppsving på det kommersiella området. Det inre av landet började ockuperas, och missionsarbetet utvecklades snabbt.

Transportmöjligheterna blevo större och bättre, så snart de stora ångarna kunde gå upp till Matadi och järnvägen från Matadi till Stanley Pool kunde påbörjas. De engelska missionärernas transportarbete blev

alltmera omfattande, varför de efter hand måste flytta upp till Matadi. Deras kontrakt med oss uppsades i maj 1892, och då var intet annat att göra för vår missionsledare, K. J. Pettersson, än att i hast lämna arbetet vid Kibunzi för att gå ned till Matadi och söka ordna transportförhållandena. Det blev en mycket bekymmersam tid. Visserligen kunde något av de nyupprättade handelshusen ha åtagit sig transportarbetet, men det hade då blivit en ganska dyrbar affär, och därtill hade vi ej kunnat få något hem för våra, hem- och utresande missionärer, vilket på den tiden var av synnerligen stort behov, då man ibland kunde få vänta på båtar och bärare i veckotal..

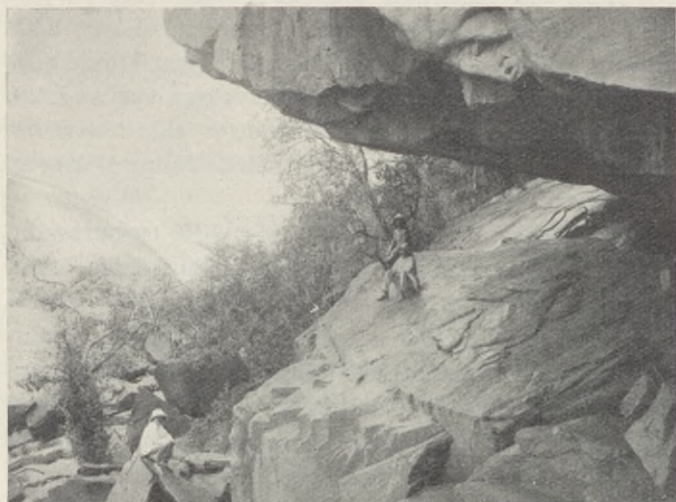
Ehuru vår mission på den tiden hade mycket små resurser, var det dock nödvändigt att finna en lämplig och billig tomt för att där anlägga en liten transportstation efter våra behov.

Den bästa tomten var naturligtvis en sådan, som sträckte sig ned mot floden, så att vi där i närheten kunde lägga vårt godsmagasin samt få en hamn för roddbåt, med vilken vi skulle transportera godset så väl från ångaren som över till andra sidan av floden, dit våra bärare från norra sidan kommo för att hämta sina bördor. Men de bästa platserna längs flodstranden hade handelshusen redan lagt beslag på, långt innan Kongostaten bildades.

På norra sidan av floden hade vi lätt kunnat få en tomt, och K. J. Pettersson var ock ett tag på grund av ekonomiska skäl betänkt på att anlägga stationen där. Men detta hade dock för framtiden fördyrat och försvårat transportarbetet betydligt, varför det måste förkastas, synnerligast som ett förmånligt köp på södra sidan till sist kom oss till buds. Hela staden Matadi med sin vita och svarta befolkning ligger på sö-

dra sidan om Kongofloden. På norra sidan finnas än i dag blott ett par handelsaffärer för infödda.

Som vi voro ett missionssällskap och ej ett handels-sällskap, fingo vi av den engelska handelsfirman Hat-ton & Cookson erbjudande att på vissa villkor inköpa en del av det stora stycke land utmed Kongofloden, som den innehade rätten till. På samma sätt hjälpte

Strandparti i Londe närhet.

denna firma oss i Brazzaville, då det såg som mörk-
kast ut.

Efter åtskilliga underhandlingar och affärens sank-tionerande av firman i Liverpool reste Pettersson glad i hågen upp till vår konferens och meddelade, att han hade lyckats finna en präktig tomt med en vacker kulle (Londe) strax intill floden och det engelska han-delshuset. Kongokonferensen anslöt sig med tacksam-het och glädje helt till Petterssons åtgöranden.

Det var nödvändigt att genast påbörja arbetet för att vara redo att övertaga transporten, då kontraktet med den engelska missionen utlöpte. Ehuru det för vår mission blev helt nya och betungande utgifter, kunde ej Pettersson invänta medgivandet från hemstyrelsen, ty postgången var på den tiden en helt annan än nu.

Arbetet på stationen tog sin början den 28 juni 1892. Det blev nu en tid av bekymmer och oro både hemma och ute på missionsfältet, ty ingen kunde ana, att utgifterna till en början skulle springa upp så högt. Våra stationer uppe i landet kostade ju rakt ingenting. Vi hade lera och gräs överallt. Virke fanns i skogen, och arbetskraften var billig.

Förhållandena vid Matadi voro helt annorlunda. Allt virke för transportstationen måste hämtas från Europa, taket måste vara av plåt, husen målas och in- och utländska kunniga svarta arbetare måste anställas, vilket allt betingade ett högt pris. Pettersson missförstods av ledningen hemma, så att byggnadsarbetet höll på att avbrytas. Men så kom den Amerikanska Alliansen oss till hjälp i vår brydsamma belägenhet, i det att dess missionärer voro villiga att ikläda sig hälften av anläggningskostnaden mot att de fingo del i stationen och därmed draga nytta av den såväl för deras missionärer vid hem- och utresor som för deras transport till stationerna, vilka de byggde inåt landet på norra sidan av Kongofloden.

Detta bifölls, och så uppsattes i oktober 1892 ett kontrakt mellan sällskapen.

K. J. Pettersson hade under den första tiden av stationens uppförande ett mycket bekymmersamt och mödosamt arbete. Till en början fick han för någon tid fri bostad och fritt vivre hos det engelska handels-

huset. Sedan fick han förhyra en liten ångbåt vid namn Anny Taylor, tillhörande biskop Taylors mission. Den var så gott som obrukbar för tillfället. Pettersson förankrade den utanför tomten och bodde där en längre tid. Han måste nämligen först uppföra godsmagasinet för att kunna hinna övertaga transporten, innan uppsägningstiden för kontraktet var ute. Utom byggnadsarbetet fick nu Pettersson på sin lott även transportarbetet för våra stationer uppe i landet. Sedan han fått magasinsbyggnaden färdig, började han uppföra boningshuset. Så snart det första rummet, som skulle bliva kontor, blev färdigt, flyttade han in i detta. Han hade då fått det riktigt kungligt, såsom han sade.

Sedermåra uppfördes gästhuset, tryckeriet, kyrko- och skollokal, hus för arbetare m. m. Terrasser med gångar i olika riktningar och vackra planteringar däremellan anlades, och snart låg där vår lilla transportstation som ett verkligt missions- och vilohem för trötta resenärer från de mödosamma karavanfärderna eller från den enformiga och långa oceanresan. Ja, det var ett litet Eden på krönet av den vackra, lummiga kullen borta från storstadens buller och larm och dock blott några minuters rodd till tullhuset, oceanångare och järnvägsstation.

Där utanför kontoret på flaggstången svaja de blågula färgerna, då jätten från havet dubblar udden. Den kommer närmare och närmare. Allas ögon riktas mot denna lilla lustgård, vars bakgrund är den stora, kala höjden med stenar och steppgräs. Var och en på ångaren, som ej känner platsen eller den svenska flaggan, utbrister: »Vilken vacker plats! Vem bor där?» Svaret blir: »Det är den svenska missionsstationen.»

Londe i gammal tid.

Av C. W. Lembke.

Det var den 6 maj 1896. Ångaren »Africa», förr ett segelfartyg, som fortfarande hade sitt bogspröt kvar, stävade sakta uppför »Kongos» mäktiga vatten. Åtta missionärer voro vi ombord, alla svenskar och nu de enda passagerarna under den sista etappen av resan, Boma — Matadi. Då detta skrives leva ännu sex: Aug. Jansson, d:r K. E. och fru Laman, fru Matilda Larsson, doktorinnan Ruth Walfridsson och nedtecknaren av dessa rader. Josef Lindén och Ivar Johansson, båda ljuvliga i åminnelse, återsågo aldrig fosterjorden.

I Matadi möttes vi med tvenne roddbåtar av Theodor Strandman, som vid den tiden var vår missions laglige representant och förestod transport och tryckeriet vid Londe. Strandman var ungarl och för övrigt ensam vit på stationen. Därför kunde ej allt vara så pyntat och fint som under senare år, då en husmors vana öga och vårdande hand övervakat och ordnat det husliga.

Stations- och gästhusen samt ett väldigt plåtmagasin vid flodstranden voro uppförda av vår pionjär K. J. Pettersson, som anlade stationen. Tryckeriet hade Strandman byggt. I detta var Mose Nsiku förman. Denne kongoyngling besökte Sverige i sällskap med den för länge sedan hänsovne missionären C. J. Nilsson. Mose kunde svenska hjälpligt och blev en tid min språklärare i kikongo.

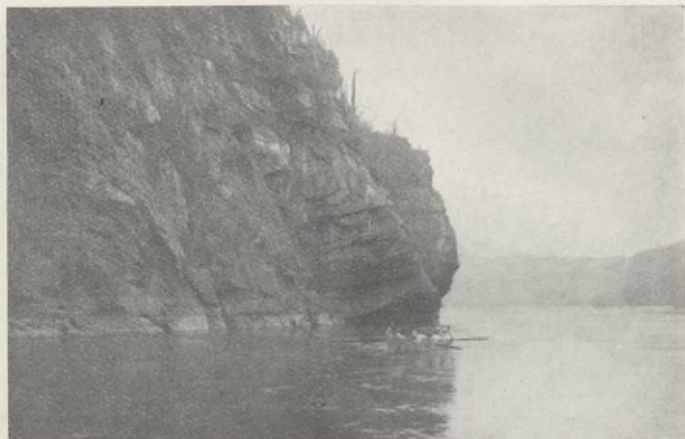
I snällpressen, som hade kommit ut 1894, höll man just på att trycka en reviderad upplaga av Nya testamentet på kikongo, översatt av Nils Westlind. En ny sångboksupplaga började ock tryckas vid denna tid, och sedan kommo i rask följd olika läroböcker på kikongo från denna press.

Den första tryckeribyggnaden.

Tryckeriet hade då redan väckt uppmärksamhet hos såväl staten som affärshusen, varifrån beställningar på olika tryck inkommo. Jag påminner mig även livligt, huru några herrar en dag uppvaktade Strandman med ett förslag, att han skulle åtaga sig tryckningen av ett nyhets- och annonsblad på franska språket, och huru S. blev mycket intresserad av projektet, vilket emellertid icke var utförbart, enär tryckstilar lämpliga för fransk text funnos i allt för ringa mängd.

För trädgården och parken var Strandman mycket intresserad, långt mer än för de husliga göromålen, vilket ju kunde vara naturligt. På kontoret trivdes han därför i god sams med burkar och krukor, vari plantor av olika slags växter uppdrogos, och i denna miljö sågos spadar och hackor och spett, som förva-

Roddarlaget ute.

rades i en stor låda under en hylla med postfack för stationerna, detta för att ha allt till hands då roddarna skulle sättas till arbete på terrasserna.

Två roddarlag funnos alltid på det gamla Londe för transport av gods och karavaner mellan norra och södra stranden, då alla våra stationer uppe i landet så när som på en äro belägna norr om floden. Det var särskilt under högvattnet ett både tungt och ansvarsfullt arbete att sitta vid årorna och att föra båtarna över det strida vattnet och genom de jättestora, fräsande virvlarna. Men det gick med taktfasta årslag under rytmisk sång oftast jämnt och säkert. Någon

gång kunde ju en åra brista, och var då respektive roddare icke nog påpasslig att parera missödet, så föll han ohjälpligt på rygg i farkosten till de övrigas hjälpnad eller stora munterhet.

Vid vissa tillfällen, såsom när utkommande missionärer möttes vid oceanångaren, var roddarlaget i vår trevliga »julle» iklätt full parad, men så var det också feststämning för övrigt en sådan dag. Då var flaggan i topp, verandorna klädda med palmgrenar och borden smyckade med tropikernas blomster. Endast den, som varit med därom, vet hur man förnimmer det en sådan dag, då äktsvenska handslag och glada, hjärtevarma hälsningar växlas på Kongos strand.

Även då hemresande missionärer kommo för att några dagar, innan de gingo ombord, vistas vid Londe, ordnades det alltid så trevligt som möjligt. Men det var ej ovanligt, att det låg något dämpat över glädjen vid sådana tillfällen, då man mötte en missionär bärande på sin arm ett litet moderlöst barn, ty mors stoft hade blivit nedmyllat några veckor tidigare där uppe vid stationen, eller då maka och barn skulle resa hem och lämna maken, som följt med till ångaren för att sedan vända tillbaka upp i landet, eller då tvenne systrar på hemresan förde med sig ett endast några veckor gammalt barn, som vid födelsen förlorat sin mor. — Dock det var de många provningarna inom missionärskåren därute, som i hög grad bidrogo till att stärka syskonbandet och samhörighetskänslan, ty man förstod då mer än annars, huru väl man behövde varandra.

Det gamla Londe har fyllt en viktig uppgift alltifrån banbrytningsårens dagar ända fram till senare tider. Med oförgätliga minnen knyter den sig alltgänt vid vår kära kongomissions skiftesrika historia.

Tryckeriet och bokförlaget.

Av C. W. Grahn.

I och med Londestationens upphörande och avveckling har det fallit på min lott att skriva en liten minnesruna över tryckeriet och bokförlaget, vilka varit förlagdå till denna station.

I vår missions 25-årskrift »Dagbräckning i Kongo» finnes en redogörelse över tryckeriet från dess begynnelse upp till 1911, varför jag icke finner det lämpligt att återupprepa dess historia från början, utan vill jag endast berätta något om arbetet där från år 1911.

Under 1913 flyttades tryckeriet in i nya, tidsenligare lokaler. Den gamla lokalen var byggd av plåt på ett skelett av trä, vilket med åren åts upp av termiterna, och det var fara värt, att det hela när som helst kunde falla ihop som ett korthus. Den nya tryckeribyggnaden uppfördes av sten. Arbetet leddes av missionär Wennerström. Detta blev hans sista gärning på missionsfältet, ty på hemresan insjuknade han och dog ombord.

På grund av den starka hettan vid denna station var det nästan omöjligt att arbeta i den först uppförda tryckerilokalen, då solen brände på plåttaket. Ännu värre var det att få några färgrullar, vilka gjordes av en komposition med tillsats av lim, att hålla stånd. De smälte sönder och föllo av stockarna, och det kunde t. o. m. hända, att kompositionen föll sönder mitt under tryckningen, varvid typerna blevo fulla av massan. Det nya huset av tjocka sten-

väggar blev betydligt svalare, och det gick bättre att för längre tid bibehålla de omnämnda rullarna. Termiterna, våra svåraste fiender, hittade dock även hit och gjorde oss stort förfång.

Sedan den 26 oktober 1895 har missionen ej haft någon utbildad typograf, utan de olika missionärerna, som varit stationerade vid Londe, ha efter bästa förmåga fått sätta sig in i arbetet för att med inföddas hjälp kunna utföra detta.

Under krigsåren måste vi låta trycka flera böcker i Sverige på grund av svårigheterna att få ut en del material. Någon förlust för missionen blev det

dock. Under dessa år och allt sedan ha vi tryckt mera åt utomstående, vilket tillfört missionen ej så liten förtjänst. Om missionen hade en på detta område fullt utbildad fackman, skulle tryckeriverksamheten kunna utvecklas betydligt till förmån för missionens kassa. Under världskriget lyckades vi vid några tillfällen, då vi hade en del arbeten att utföra, vilka varken vi eller våra svarta medarbetare varit med om, få hjälp av en belgisk typograf. Åt den bank,

Kongos första tryckpress.

som sköter våra penningaffärer, utförde vi då mycket arbete. Dessutom hade vi tillfälle hjälpa såväl det belgiska järnvägsbolaget som den katolska missionen med trycksaker.

Vid de olika missionernas industriutställning i Kinshasa för något år sedan hade även vi utställning av våra tryck- och bokbinderialster, vilka erhöles guvernörens varmaste vitsord.

Så har vårt tryckeri alltsedan dess början fått utföra ett gott arbete i missionens tjänst, och antingen vi arbetat för missionens eller för andras räkning, har det skett i syfte att förhäriliga vår store Mästare och alltid dikterats av maningen: »Allt vad I gören med ord eller gärning det gören allt i Herrens Jesu namn.»

Bland de missionärer, som under de senare åren mycket bidragit till vårt tryckeris utveckling, är Sam. Hede värd allt beröm. Han har där nedlagt mycket arbete och förmått att utveckla tryckeriet till den ställning, det nu intar. På grund av den ständiga växlingen av den infödda arbetskraften, är arbetet där mycket fålamodsprövande.

För egen del har jag många både ljusa och mindre ljusa minnen från den tid jag haft till uppgift att leda och övervaka detta arbete.

Så skulle även några ord sägas om bokförlaget. Det är ju klart, att eftersom vi ha eget tryckeri, vi även ha eget bokförlag. Utom egna alster ha vi även fått en del litteratur från Sverige och England, där åtskilligt för missionens räkning blivit tryckt.

En stor del av vår litteratur användes även av två amerikanska sällskap. Så länge ingen järnväg fanns och ingen flodfrakt ägde rum, skedde distributionen av

litteraturen i lagom avpassade bördor à 30 kg., vilka buros av de infödda till stationerna inne i landet. Här-av uppkom ej sällan stora svårigheter, särskilt då frakten måste ske under den våta årstiden, ty huru omsorgsfullt förpackningen än utfördes, hjälpte ej detta stort, då bärarna vid passerandet av något vattendrag

Bokbinderiavdelningen.

på en slipprig spång ramlade i vattnet och togo bördorna med sig. Innan de hunno fiska upp dem, hade vattnet trängt in bland böckerna, och då bördorna sedan under flera dagar blevo utsatta för den brännande solen, var innehållet vid framkomsten till bestämmelseorten en illaluktande, mångfärgad massa. En annan svårighet såväl för lagret som de långa frakterna äro termiterna. Om en bärare t. ex. av obetänksamhet lägger bördan på marken under natten, passa termiterna på att titta in i lådan för att »äta» alstren, och dessa små kryp kunna på en enda natt göra mycken

skada. Svårast äro dock dessa små glupska kräk på lagret, varför man alltid måste föra en hård kamp mot dem. Hur man än bär sig åt för att hindra dem, förstöra de dock åtskilligt.

Alla svårigheter till trots få vi dock årligen bland de infödda sprida tusentals exemplar av våra alster, vilka bidra till att sprida upplysning och glädje.

En andlig fyrbåk.

Av Martin Westling.

Även om missionärerna på det gamla Londe icke hunno med så mycket evangelisationsarbete på grund av stationens karaktär av transportstation, så var den dock i ett avseende en betydande andlig fyrbåk. Där hade nämligen missionen sitt tryckeri och sitt bokförlag. Därifrån har också under 32 års tid, 1894—1926, utsänts till de olika stationerna en efter förhållandena önskelig litteratur. Denna har dels använts i skolorna, dels sålts till infödingarna och flitigt lästs i byarna.

Liksom fyrbåken sänder ut en flod av ljus och därmed vägleder seglaren, så att han finner sin väg till hamnen eller förbi de förrädiska undervattensklipporna, så har från Londe till Nedre Kongos folk gått ut en litteraturens ljusflod, som lyst de i mångt och mycket vilsefarande infödingarna till att finna nya vägar för sina tankar och framför allt ett högre och bättre mål för färden genom livet.

Med vilken förvåning och även rädsla såg icke Kongo-infödingen första gången en bok! Den kunde ju tala, den lilla tingesten! Då måste det givetvis vara något trolltyg i den. Och så kunde det hända, att hela infödingsflocken i en by tog till benen, när den fick se en bok. Men tiderna förändras och även Kongos folk med dem. Nu ha de gamla gudarna fått maka åt sig eller helt rymma fältet, och boken — Bibeln, Kristens resa, sångboken, språkläran — har kommit i stället, icke för att tjäna samma syfte som avguden utan ett högre. Där man förr samlades till dans eller

till hedniskt leverne, där kanske man nu sitter i det i Kongo så intensiva månljuset eller omkring aftonelden och sjunger sånger ur sångboken eller läser ur tidningen.

Och i de många byskolorna — vad läses där och vad riktar vetandet och vidgar vyerna om icke böckerna, som efter tålmodigt arbete en dag voro färdiga att sändas ut från det gamla Londe!

Ja, det är i sanning en fröjd att få tänka på den välsignelse både i rent andligt och kulturellt hänseende, som det gamla tryckeriet och bokförlaget på Londe fått vara till.

Men det må heller icke förglömmas, att denna litteratur har varit till en ovärderlig hjälp också för missionsarbetarna. De nyutkomna missionärerna ha haft en ofantlig hjälp i språkstudiet av den litteratur, som funnits. Och skolarbetet hade ju heller icke kunnat bedrivas utan läroböcker i de olika ämnena. Icke ha alla de böcker, som användas inom vår mission, tryckts och bundits på Londe. Flera äro tryckta i Sverige och en — Bibeln — i England genom Britiska och Utländska Bibelsällskapets försorg.

Och nu kanske läsaren vill följa med för att taga i betraktande förlaget i den gamla tryckeribygnaden på Londe. Denna byggnad var uppförd av refflad plåt och bestod av ett enda stort rum, använt både till sätteri, tryckeri och bokbinderi. (År 1913 flyttade man in i ett nyuppfört hus av sten). Vi gå en trappa upp till den rymliga vinden. Däruppe stå rader med plåtkoffertar, innehållande böckerna. Golvet bågvar under vår och böckernas tyngd, men det är ingen fara. Bräder och pelare hålla. Böckerna äro i de flesta koffertarna inslagna i paket, dels för att hindra in-

sekte att komma åt att skada dem, dels ock för att man vid inventering fortare skall kunna räkna dem.

Här finna vi nu hela Nya testamentet, översatt av Nils Westlind, reviderat av flera missionärer och tryckt 1897 (vi uppräknat endast de böcker, som blivit tryckta på det gamla Londe). Psaltaren är över-

Tryckeriets nybyggnad.

satt av d:r Walfridsson och tryckt 1898. Biblisk historia av Nils Westlind trycktes år 1897 i en upplaga på 5,000 ex. och en ny upplaga, den fjärde, omarbetad av S. A. Flodén, Edw. Karlman och fru Anna Baur trycktes 1912 i 6,000 ex. Sångboken har tryckts i många upplagor. Den fjärde upplagan med 312 sånger och i 6,000 ex. trycktes år 1896. Tio år senare var man färdig med den femte upplagan i lika många ex. men med 332 sånger. (Senare ha mycket större upplagor tryckts i Sverige.) En större läsebok av fru Ruth Walfridsson och en mindre dito av W. Sjöholm

utkommo resp. 1898 och 1900. Samma år trycktes en räknebok av K. E. Laman. En illustrerad abc- och läsebok av Flodén, Karlman och Anna Baur trycktes 1910 i 5,000 ex. Två upplagor av grammatik för skolorna av K. E. Laman utgavos 1899 och 1911. Det senare året utkom en biografi över Martin Luther av Martin Westling; den har senare omtryckts i en andra upplaga.

En bland infödingarna högt uppskattad publikation, som utkommer en gång om året är almanackan, som tryckts på Londe alltsedan 1894. Samma år började också den lilla tidningen Minsamu Miyenge (Fridsbudskapet) att utgivas och har sedan dess utkommit med ett nummer i månaden. Även den är mycket uppskattad av folket.

En stor del av de böcker, som tryckts på Londe har sålts till och använts av två amerikanska missioner, som också arbeta i Nedre Kongo. Tidningen läses också utanför Svenska Missionsförbundets missionsområde.

Det må ock tilläggas, att en biblisk historia trycktes omkring 1898 på en dialekt, som talas bland kanibalstammar i Övre Kongo, för ett engelskt missionsällskap, som arbetar däruppe.

Det är med glädje man tänker på och tackar för den nåd, som Gud beskärt genom att få sprida god litteratur bland ett folk, som var i fullkomlig saknad av sådan.

Församlingen vid Londe.

Av J. H a m m a r.

Då Londe missionsstation anlades av K. J. Pettersson år 1892, var det med hänsyn till transportarbetet och ej med tanke på direkt missionsarbete. Detta ansågs höra till de amerikanska baptisterna, som hade en missionsstation i Matadi och en annan ej långt däriifrån i Palabala. Men år 1898 överlämnade *Amerikanska Allians Missionen* sin station i Vivi till Svenska Missionsförbundet, och denna stations missionsområde förenades då med arbetet vid Londe. Från den tiden utfördes mera direkt missionsarbete bland de infödda och i synnerhet i Vivi. Infödda församlingsmedlemmar från såväl Missionsförbundet som andra missionsällskaps stationer, vilka varit på arbetsförtjänst i Matadi, hava ock haft sitt andliga hem hos missionärerna i Londe.

Behovet av en samlingslokal gjorde sig snart starkt gällande. Det blev fyllt, då missionär W. Sjöholm år 1901 byggde en trevlig predikolokal för på enskild väg i Kongo och hemlandet insamlade medel. I denna lokal hölls sedan regelbundet predikan och även aftonskola för de infödda i Londe och i Matadi. Här hade också församlingen i Vivi sina möten tillsammans med de troende i Londe och dem, som voro från stationerna uppe i landet.

I Vivi har arbetet till största delen skötts av infödda lärare. De ha bott ibland folket, predikat, givit undervisning i Guds ord samt i läsning och skrivning. De ha avlönats av missionen, som också hållit dem

med bostad och skollokaler. Men det har icke varit lätt att missionera i Vivi. Arbetet där har haft särskilda svårigheter på grund av den intima beröringen med hamnstaden Matadi. Där går det lättare att förvärva penningar än på många andra platser. De goda förtjänsterna ha gjort det möjligt för de svarta att följa de vitas förledande exempel till ett tygellöst och utsvävande liv. Svåra sållningstider ha gått över de kristna i Vivi. Många gånger har det sett mörkt ut, och missionärerna ha haft skäl att misströsta.

Då undertecknad år 1913 kom till Londe, hade församlingen i Vivi under flera år förorsakat missionen mycket bekymmer. De gamla skollokalerna hade förstörts av tidens tand, och nya behövdes i deras ställe. Missionen hade förut bekostat läraren, men nu hade Kongo-konferensen beslutat, att Vivi-borna själva finge skaffa sig sådana och på så sätt visa sitt intresse. Stationshuset från de vitas tid i Vivi hade nedtagits, och materialet hade förts till Londe. Ett gammalt magasin från Stanley's dagar fanns kvar, och i detta hölls predikan. Missionär Ekstam var vid denna tid ledare för arbetet i Vivi. Då han en söndag hade predikat i magasinet, var det någon av de församlade, som bad till Gud om regn, ty växterna började vissna på fälten av brist på vatten. Ekstam lyfte då upp sina ögon, betraktade det dåliga taket och förklarade, att han icke kunde bedja Gud om regn, då taket var lika dåligt som förut. Detta svar väckte allvarliga tankar hos församlingens medlemmar. De förstodo, att handlingarna måste vara i överensstämmelse med deras bön, om Gud skulle kunna lyssna till den.

Ekstam flyttade snart till Kingoyi. Undertecknad övertog då hans arbete i Vivi. Vid samma tid arbetade som lärare där en ung, kraftig Vivibo, vilken hade stort

inflytande. Han hette Tomasi Lutete. Flera i Vivi gingo i dopskolan och blevo sedermera döpta. Då jag vid ett tillfälle var i hans by i Övre Vivi, kom som vanligt byggnadsfrågan på tal. Jag föreslog dem, att de skulle själva bygga sig ett hus. Det skulle byggas av inhemskt virke (mahogny) på en grund av sten. Golvet skulle vara av sten och cement, och taket skulle täckas med gräs. Detta gingo de alla in på, tack vare Lutetes inflytande. En tid härefter var jag åter i Övre Vivi och hade då med mig en arbetare från Londe. Han visste, vad som menas med en rät vinkel och ett vågrät plan. Han skulle lägga stenfoten. Man lovade mig att skaffa fram sten åt honom, så att han utan hinder kunde arbeta samt giva honom mat. Detta höllo de också.

En överenskommen dag i slutet av juni månad var jag åter i Övre Vivi. Det var mitt på dagen, då jag anlände. Endast några kvinnor och barn voro hemma. Alla karlarna voro ute på jakt efter en leopard, som visat sig i närheten av byn. En pojke fick då slå några slag på den stora kyrkklockan, som finns där sedan amerikanarnas tid. Detta hade åsyftad verkan, och inom kort hade läraren och männen återvänt till byn, men någon leopard hade de ej med sig. Medan jag hälsade på dem, kom lärarens hustru med en stor gryta »yuma» och satte fram för dem, som kommit med mig från Londe. Om jag velat, hade också jag fått en god portion. I stället åt jag av min medhavda matsäck.

Då jag och mina män slutat vår måltid och jägarna hunnit urladda sig sina spännande berättelser, voro vi färdiga att börja. Alla, från den gamle hövdingen till den minste pojken, voro villiga att hjälpa till. Var och en skulle ha egna verktyg. De hade också försökt detta, men de flesta verktygen voro dåliga. En gubbe

hade som stämjärn en tillplattad spik, men med sin goda vilja gjorde även han nytta. Det var svårt att få arbete till alla i början.

Följande morgon började vi arbetet vid soluppgången. Ännu flera än förut kommo med. Bygget var nu startat. Karlarna visste, huru de skulle fortsätta, och jag kunde återvända hem.

Det dröjde länge, innan jag nästa gång fick tillfälle att fara till Vivi. Bygget fortsatte dock utan avbrott. Vid ett församlingsmöte i Londe lade läraren fram en stor summa penningar på bordet, varpå han omtalade, att församlingen ville ha plåttak på sitt kapell och att penningarna insamlats för detta ändamål.

Livade av föredömet från Övre Vivi ville de i Nedre Vivi också ha ett kapell och ej reparera det gamla magasinet. Under tiden höllos mötena ute i det fria under de skuggiga mangosträden. Då det gällde plats för kapellet, voro meningarna delade, men tvisten bilades lätt. Platsen blev på den gamla missionsstationens tomt.

Det lilla kapellet blev snart färdigt och togs i bruk. Jag hade lovat Lutete att vara med på nyårsvaka i Övre Vivi. Jag skulle då ock för första gången vara med honom i den nya samlingslokalen omkring Guds ord. Det var därför med ett särskilt intresse, jag vid middagstiden på nyårsaftonen 1919 begav mig i väg.

De blevo mycket glada i byn, då de sågo oss komma. Jag gick för att bese det nya kapellet. Det var så bra. Jag blev så belåten och glad. Vid nyårsvakan blev kapellet fullpackat av människor. Det var högtids- och feststämning över skaran. Sången brusade som dånet från ett stort vattenfall. Alla sjöngo av all kraft. Jag kände mig gripen och framförde min stora tacksamhet till Gud och de församlade för det fullbor-

dade arbetet. Mödan och offrandet hade gjort oss alla rikare och gladare, än vi varit förut. Lutete predikade med värme. Den ena sången avlöste den andra. Först klockan två på natten var mötet slut.

Londeidyll.

På morgonen slaktades en stor gris, ty folket skulle ha fest i byn på eftermiddagen. Sedan jag vid 8-tiden haft ett möte kring Guds ord med dem, som voro kvar i byn, begav jag mig hem igen.

Omkring en vecka härefter var jag åter på väg till Vivi. Vi gingo den vanliga vägen upp till Mpozoflorens mynning. En av oss ropade av alla krafter till

färjkarlarna i Vivi. Om en stund kom en och svarade. Sedan vi väntat en timme, kom båten. Färden avlöpte utan särskilda svårigheter. Efter två timmars marsch anlände vi till Övre Vivi, där jag som vanligt tog in i hövdingens bräddhus. På kvällen kommo många gossar och flickor från andra byar för att vara med på en fest följande dag. De pratade och skrattade och voro så glada. De voro klädda i lappar och små skynken. En pojke gick klädd i ett par gamla kalsonger och tyckte sig vara fin. För mig såg han löjlig ut. Barnen sutto omkring eldarna på gården och tyckte, att det var riktigt roligt att vara ute på resa. Då det lidit längre fram på kvällen, kom läraren och anvisade dem bostad för natten. Följande morgon voro alla uppe tidigt. Läraren kokade ris i vatten samt tillredde te. Så hade han några burkar med kokt sill samt biscuits av majsmjöl. Han bar ut bräder, som han placerade på några lådor. Det blev bord och bänkar. Efter festmåltiden talade Lutete och jag till barnen.

Ett annat besök i Vivi. Det var i mars månad men likväl mycket varmt. På Londe veranda visade termometern 37 grader C. i skuggan, och solen brände från en molnfri himmel. Vägen uppför de av värme lågande backarna var tröttsam.

Som vanligt tog jag in i hövdingens hus. Medan min tjänare satte upp min tälsäng, tog jag mig litet till livs ur min matsäck. Sedan vilade jag mig i över två timmar. Ute brände solen förfärligt, varför inga människor syntes till. Var och en gömde sig undan, så gott den kunde. Den efterlängta aftonen kom och med den svalkan och det rörliga livet i byn.

Det är söndag morgon. Vädret är härligt och luften klar. Den stora klockan ljuder. Den kallar snart åter.

Många komma från Nedre Vivi. Snart är kapellet proppfullt. Man sitter på de små bänkarna, på stolar, på golvet, på plattformen och utanför dörren och väggarna. Sången ljuder. Bön uppsändes till Gud om välsignelse, om förlåtelse, om ett rent sinne, om en god vilja, för missionsarbetet i detta land, för våra vänner i Sverige, för ett snart slut på det rysliga kriget, för fred utom och frid inom det egna hjärtat. Vi läsa i »Masonukwa manlongo», De heliga skrifterna. Många ha sina biblar uppslagna och följa med. Men för en del går det sakta att få reda på texten, varför predikanten måste vänta litet, tills han ser, att alla äro färdiga. Så läser man, och därpå följer utläggningen och tillämpningarna. Alla lyssna stilla och uppmärksam, men det är ej stilla på grund av de många barnen, som tulta omkring och som äro törstiga. En del få vatten och andra få bröstet. Det händer ock, att någon skriker och måste langas ut genom dörren eller det öppna fönstret. Det finnes alltid någon, som tar emot den misslynte, och då han väl kommer till marken, får han en dusch vatten över sig ur en lerflaska, vilket i de flesta fall gör åsyftad verkan, varefter den lille får komma in igen. Under allt fortsätter predikan. Alla äro vana vid barn och glada åt barn.

Då predikan är slut, blir det vigsel. Kvinnan hade varit gift förut, men var skild från sin man. Denne hade gift sig med flera hustrur och bodde nu i en annan by. Det hade varit mycket bråk med skilsmässan, men alla »palaver» äro nu undanstökade. Paret står framför mig och besvarar tydligt frågorna. Därpå förklarar jag dem för äkta makar och läser sedan ur brevet till efesierna om deras plikter mot varandra. När jag slutat, fortsätter läraren med ett intressant förmaningstal till dem.

På vägen till mitt logis går jag förbi brudens hus. Där inne är allt i bästa skick: stora korgar, fulla med matvaror, ett bord, en låda att sitta på, en säng, en hylla vid taket med många lergrytor, och — en spegel. Utanför ligger en stor vedhög. Nere i dalen har hon stora fält. Hon är frisk och stark med tränade muskler i armarna. Det är hon, som härom dagen bar det stora vildsvinet från dalen uppför hela berget, då männen varit på jakt. Det gjorde hon för att få kött och för att hedra skyttarna. Den som fått henne, slipper att svälta. Hennes man har också han ett trevligt hus. Det hör honom till att giva sin hustru kläder, verktyg, salt, kött och prydnader.

Det lilla kapellet i Nedre Vivi hade blivit färdigt. Invigningen skulle äga rum den 5 september 1915. Då vi anlät till platsen blevo vi mycket väl emottagna av Manangu, hövdingen i byn. Han är den förste kristne i Vivi och kan berätta mycket om gångna tider. Jag hade därför bett honom att vid invigningen hålla ett föredrag med återblick på de vitas missionsarbete och församlingens uppkomst och utveckling. Hans föredrag blev för både vita och svarta utomordentligt intressant. För oss vita är det bra och lärorikt att få se vårt arbete genom de svartas glasögon. Många av de unga, som voro närvarande, hade icke varit med om hedendomens styggelser och hade litet reda på den ofantliga förändring, som ägt rum i landet på trenne årtionden. De skulle få en inblick i den stora förmånen att komma under inflytande av evangelii ljus och sanning i en natt av mörker och synd.

Det lilla kapellet tog sig trevligt ut. Det var målat ut- och invändigt, och plattformen och bänkarna voro färdiga. I fonden syntes tvenne stora tavlor av ko-

nungen och drottningen av Belgien, vilka blivit skänkta av det belgiska kolonialministeriet till de protestantiska missionskolorna i Belgiska Kongo. Den kände belgiske missionsvännen, d:r Henry Anet, hade utverkat denna gåva.

Kapellet är byggt på den gamla missionsstationens tomt, från vilken man har en vidsträckt utsikt över

Hövdingen Manangu med familj framför sin bostad.

Matadi och Kongofloden. Icke alla ville ha det på den plats, där det står. Magistraten ville ha det mellan byarna Ntombo och Lufundi, vilket skulle vara mera centralt. Men Manangu höll hårt på att det skulle byggas vid hans by, och då jag utan att veta om deras tvist, ville ha det på missionens tomt, den vackraste platsen, så att det skulle synas till järnvägen och till Londe, segrade Manangu. Då opponenterna hotade med att deras bidrag till bygget skulle bli ringa, om kapellet byggdes vid hans by, svarade han, att han skulle bygga det själv. Men det ville de icke. De ville vara med.

Sedan invigningen av kapellet förrättats av under-teknad, kom Manangus tur att tala. Han började med att erinra om Stanley's ankomst och bosättande på kullen nedanför, om hans myckna arbete, och huru infödingarna drogo hans båtar i stycken över land. Sedan kom han in på de första missionärerna av biskop Taylors 'mission från Amerika. De förkunnade Guds ord i byarna, men människorna ville icke mottaga det. De predikade på engelska och tolkades av en infödd från Banana, ty de kunde icke predika på folkets språk. De inbjödo hövdingarna och folket till ett stort kalas, på vilket det fanns kött och palmvin i myckenhet. Då de bjudna ätit och druckit, framlade missionärerna sitt ärende för dem, vilket var, att hövdingarna skulle tillåta sina gossar att gå i skola hos missionen. Hövdingarna gingo avsides och rådslogo. De voro alla ense om det farliga i att låta sina gossar gå till de vita och lära sig deras trollkonster. Huru kunde de sedan få någon bukt med dem? Kanske de också kunde sälja dem. Därför svarade de, att de tyckte bra om deras kalas och handel, men att låta gossarna gå i deras skola kunde de dock ej vara med om.

Manangu var vid denna tid en yngling. Vid ett tillfälle blev han mycket sjuk och kunde ej bliva frisk. Flera medicinmän tillkallades och betalades, men sjukdomen vek ej. Till sist kallades en, som skulle vara bättre än de andra och som skulle ha mera betalt. Manangu var själv en fetischman, som behandlat många och skaffat sig ägodelar på detta sätt. Nu hade turen kommit till honom, nu skulle han behandlas, nu skulle han betala. Den där fetischmannen hade en stor, lång kniv. Han skulle taga livet av honom och sedan uppväcka honom. Manangu hade det

svårt, och han fruktade storligen. Fetischmannen förmanade honom att viljelöst säga och göra, såsom han förestavade honom. Han höljde en filt över Manangu, och därpå kröp han själv inunder den med sina fetischer, sin långa kniv och ett blodigt bockhuvud, som börjat ruttna. Han befallde honom att dö och smorde ned honom med blod och sina illaluktande knyten. Manangu hade det rysligt. Sedan sade han till honom, att han skulle säga, att han blivit mycket bättre, för att han skulle få sin betalning. Men Manangu var ej bättre. Då folket, som avlägsnat sig, kom tillbaka, sade han, att han var mycket sämre. Fetischmannen fick nu blott en del av betalningen och fick gå. Med tiden blev dock Manangu bättre och övervann sjukdomen.

Ett par av de amerikanska missionärerna dogo. De andra flyttade från Vivi. På den tiden var Strandman föreståndare på Londe. Han sände efter läraren Danieli Makosi från Mukimbungu. Strandman, Flodén och Makosi kommo till Vivi. De hade med sig filter och skjortor och gävo bort. Manangu, som förut vänligt emottagit missionärer, mottog även dem. De frågade honom, om han älskade Gud, varpå han svarade ja. I hans hus började den första skolan. Dessa missionärer voro olika de förra. De talade till dem på deras språk. Manangu lärde sig läsa och skriva, och då läraren var borta, uppehöll Manangu skolan och verksamheten. Han lämnade sina avgudar till missionärerna. Han fick lida mycken smädelse av sitt folk, varför han på missionärernas råd flyttades ut ur den hedniska byn. Tomasi Lutete och Samueli Mpezo voro Manangus medhjälpare.

På den tiden började människorna att lyda Guds ande och komma för att höra hans ord. Sina stora

»minkisi (= fetischer), som de trott på, togo de och kastade på elden. Under Sjöholms tid hade arbetet stor framgång. Många omvände sig till Gud. En besökelsens tid gick då över byarna. Den ena skaran efter den andra döptes, och församlingen förökades. Sedan kommo svåra stormar på grund av palmvinsdrickande och avfall. Matadi med sina frestelser utövade ett ödeläggande inflytande. Men det är svårt att lämna Kristus för den, som lärt känna honom. Själv ville Manangu ej lämna Kristus utan vara redo att möta honom, då han kallar honom vid namn.

Den gamle Manangu lever ännu, men Tomasi Lutete finnes icke mer. Under år 1925 drunknade han tillsammans med tjugu andra personer från Vivi i Kongofloden. Deras båt kantrade i en virvel vid färjning över floden. Nästan alla voro församlingsmedlemmar.

Församlingens i Vivi historia bär framför allt vittne om huru Herrens ord och Ande kan förvandla ödemarken till en fruktbar trädgård.

Från arbetstiden vid Londe.

Av G. N. Nykvist.

Längre eller kortare tid av varje vistelse i Kongo har jag biträtt i arbetet på Londe. Vid min första ankomst till Kongo år 1903 var jag stationerad på denna plats, där jag då kom att stanna åtskilligt över ett år. Minnena från denna min första vistelse vid Londe framträda allra klarast, väl beroende därpå att allt då var så nytt, så sällsamt och så intressant.

Utsikten från Londe veranda utöver den majestätska Kongofloden var förtjusande. Innan man på morgonen gick till sitt arbete, gjorde man gärna en rond på verandan för att taga utsikten i betraktande, även om det blev helt hastigt. I kvällsstunden efter dagens hetta och arbete var det en sannskyldig vila och njutning att sitta ner en stund på den härliga verandan vare sig i angenämt sällskap med någon kamrat eller i ensamhetens stillhet.

Rätt så ofta kommo stora europeiska ångare pustande uppför den väldiga flodströmmen. För att undvika den starka stömmen fördes ofta båtarna så nära land som möjligt, varvid de kommo så nära vårt böningshus, att vi medelst kikare kunde igenkänna bekanta personer bland de oftast talrika passagerarna. Särskilt intressant var det, då Antwerpen-båtarna kommo. Ofta voro då kamrater från hemlandet med. I de flesta fall erhöilo vi redan dagen före den stora båtens ankomst posten från Europa. Underrättelserna hemifrån voro alltid synnerligen efterlängtade.

Vid ett tillfälle var jag nära att få min grav i den brusande floden. Tillsammans med några roddare var jag på hemväg från Vivi, där jag deltagit i ett möte. Vi kommo då allt för nära en farlig virvelgryta, där det fräste och kokade. Vår båt drogs in i virveln. När båten började gå runt i den fräsande virveln, tappade roddarna fattningen. De lade helt enkelt ned årorna för att invänta det förskräckliga att neddragas i djupet. Endast en utväg till räddning förefanns, ett Guds ingripande. Vi ropade till Herren i vår nöd. Han hörde och räddade oss.

Från min första söndag vid Londe har jag ett skönt minne. Dagen ingick klar och härlig. Fåglarna sjöngo friskt och glatt i palmernas kronor utanför mitt fönster i stationens gästhus. Floden låg spegelblank. Matadi stad badade sig i solljus i den stilla morgonen. En del negerpojkar höllo på att taga sig ett uppfriskande morgonbad i floden. Deras plaskande och hojtande hördes lång väg. Just som jag stod och såg på dem och lyssnade till deras muntra skratt, började kyrkklockornas toner att ljuda. Det gav helg- och högtidsstämning åt sinnet. Högtidsklädda negrer samlades. De sågo ut att vara intelligenta och uppförde sig väl. Särskilt gav jag akt på en grupp unga män. Jag närmade mig dem och hälsade, vilket de synbarligen gladdes åt. De ville språka med mig, men jag förstod dem ej. Så kom C. V. Lembke, och vi gingo in i kyrkan. De unga männen gjorde oss sällskap dit. De skulle under dagens lopp döpas och upptagas i församlingens gemenskap.

Lembke höll lektion med dopkandidaterna över bibelversen: »Jag är världens ljus.» Jag såg på de unga männen och beundrade dem för deras lyckliga och glada utseende och deras trosfriska sång.

Någon timme senare samlades mycket folk på flodstranden, där dopförrättningen skulle hållas. Dopkandidaterna gingo dit i sluten trupp. Ett tiotal vita syntes med i skaran. Efter sång, bön och tal döptes ynglingarna. Allvarliga känslor bemäktigade sig mig vid detta tillfälle. En bön uppsteg ur djupet av mitt hjärta, att jag skulle få möta alla dessa, som döptes, hos Gud en gång, samt att jag också skulle få den stora nåden att under min verksamhetstid, vare sig den blev längre eller kortare, få leda några hedningar till Frälsaren.

Bland sjömän vid Londe.

Av Elisabeth Grah n.

Det är få namn, vars nämnande sätta hjärtats strängar så i dallring, som just detta — Londe. Här ha våra ögon först skådat frukterna av svensk mission här ha vi vid ankomsten mötts av varma välkomsthälsningar av både svarta och vita och här ha vi personligen haft vårt hem under större delen av vår verksamhet i Kongo. Det är därför ej underligt, om hjärtat fylles av vemod vid tanken på att missionen ej längre äger detta gamla, kära Londe, vars hela tillvaro vittnar om att missionsarbetet ej är fåfängt och där Kongoflodens majestätiska brusande ständigt påminde om Guds eviga och oföränderliga kärlek. Vi veta dock, att en i alla avseenden bättre evangeliifyrbåk nu sprider sitt sken över kullarna i Matadi omgivningar.

Många av våra landsmän utom missionärerna brukade hitta vägen ned till Londe, och flertalet av dessa utgjordes av sjöfolk. Det var en sann fröjd att få mottaga dessa havets söner och försöka låta dem få smaka något av hemkänsla och svensk gästfrihet. Ofta hade vi glädjen se dem återkomma, och då vanligen medförande en eller flera kamrater. Då vi tillsammans delat det lekamliga goda, var det aldrig någon, som ej villigt deltog i våra gemensamma andaktsstunder, en och annan t. o. m. tackade för att de fingo vara med därom. Hos mången vaknade barndomsminnen från hem och söndagsskola, då vi sjöngo våra svenska sånger och psalmer.

Under min sista vistelse i Kongo hände det en gång, att vi fingo se ett för oss okänt fartyg kämpa för att komma igenom den s. k. »grytan» i Kongofloden. Längre såg det ut, som om de väldiga vattenmassorna och brusande virvlarna skulle varit ångaren övermäktiga, men slutligen efter en hård kamp, gick den segerande igenom. Döm om vår förvåning och glädje, då vi med kikarens hjälp sågo, att fartyget förde svensk flagga, det var ju nästan som att skymta en bit av fosterjorden. Då båten sänkte sin flagga vid passerandet av Londe missionsstation, voro vi ej sena att besvara dess hälsning. Flera veckor låg den svenska båten i Matadi hamn och väntade på last. Under den tiden hade vi nästan dagligen glädjen att se både befäl och manskap tillbringa en ledig stund på missionsstationen. Hur innerligt önskade vi ej, att dessa besök måtte ha blivit dem till nytta och välsignelse.

Ibland brukade vi anordna små fester för sjömän. Vid ett dylikt tillfälle voro ej mindre än nio nationer representerade, så att det var nästan svårt att veta, vilket språk man skulle använda för att göra sig förstådd av så många som möjligt. Icke dess mindre rådde den bästa stämning bland våra gäster. Minspel, tecken och gester fingo ersätta, vad som fattades i ord och meningar. Då kaffet serverades, var det ej någon, som misstog sig på innebörden därav. Korta anföranden på franska och engelska språken förstodo de flesta, och då sången »Närmare Gud till dig» sjöngs, var visserligen melodien densamma för alla, men var och en sjöng texten på sitt modersmål. Vad som än skilde oss åt, tanken på hemmet var den föreningspunkt, där vi alla möttes. Då våra gäster voro färdiga att lämna oss, gjorde en belgare sig till tolk för dem alla och ytttrade bland annat: »Det är troligen sista gången, som

vi mötts i kväll, ty medan vi legat här i Matadi, ha vi blivit kallade under fanorna och skola, då vi komma till Europa, gå i kriget. Men vart vi gå eller komma, och vad som än möter oss, så skall erinringen av denna kväll alltid stå som ett oförgätligt ljusst minne för oss alla.»

Matadi hamn.

På mer än ett sätt visade oss sjöfolket, både befäl och manskap, sin tacksamhet och välvilja. Under kriget och kristiden, då det mången gång var svårt att skaffa mat, hände det, att någon officer medförde för vår räkning färskt kött, salt sill, hönor m. m. En kapten avstod till och med från två präktiga mjölkgetter, som han för egen räkning hade ombord, för att vi skulle kunna få färsk mjölk för vår lilla flicka.

Då flytbryggan vid Londe skulle byggas, hade vi stått oss slätt, om ej de skandinaviska sjömännen på en amerikansk båt, som låg i Matadi hamn, varje eftermiddag under en hel vecka kommit ned till Londe

och med liv och lust deltagit i arbetet. Längre hade vi önskat en flytbrygga, ty det var ej bra för roddbåten att ligga och nöta mot stenarna. Materialet var dels oerhört dyrt och en del dessutom omöjligt att anskaffa den tiden. En dag fingo vi höra, att en i hamnen liggande amerikansk båt hade så gott om tomma oljefat, att de till och med eldade upp dem. Det var just dylika, som behövdes till underlag för flytbryggan. Då vi vände oss till befälhavaren för att av honom få köpa, vad vi behövde, skänkte han oss dubbelt så många, ty, sade han, det kan vara bra att ha några i reserv. Flera månader förgingo, utan att det varit möjligt att uppbringa en cirka 70 meter lång järnlina. De som ägde sådana, ville på inga villkor sälja dem. Så hände en dag, att då en engelsk lastbåt skulle lämna Matadi, man omöjligt kunde få loss den järnlina, som fasthöll fartyget, utan detta hotade att gå på ett klippgrund i Kongofloden. För att undvika detta gav kaptenen order, att linan skulle kapas. Följande dag meddelade chefen för bolaget, dit engelsmannen hörde, att min man kunde komma med roddbåten och några arbetare och hämta en järnlina. När han kom dit, fick han den förut omtalade linan som gåva till missionen, och då den mättes upp, visade det sig, att den var precis 70 meter lång. Nu fattades endast de järn, varmed faten skulle fästas fast. En kväll, då vi hade besök av ett par svenska kaptener och flytbryggan kom på tal, utropade den ene av dem, som gjorde regelbundna turer till portugisiska Kongo: »sådana järn kan jag lätt skaffa, jag skall ha dem med mig nästa resa.» Han höll ord, och så var allt materialet samlat. Kort därpå just som vattnet i floden sjunkit till det mest lämpliga stadiet för att börja arbetet, kom den amerikanska båt, vars besättning lämnade oss en så

värdefull hjälp. Kväll efter kväll kommo de och arbetade, så länge de kunde. Sedan samlades vi på Londe rymliga veranda, där vi hade många trevliga stunder tillsammans. Snart låg flytbryggan där och talade sitt tysta men dock så mäktiga språk om vår kärleksfulle Faders trofasthet och omsorg om sina barn in i minsta detalj.

Genom goda vänners försorg har det varit oss möjligt att skänka bort många goda böcker och tidningar till våra landsmän. Tvivelsutan skall det utsäde, som därigenom blivit sått, bära frukter för evigheten.

Från husmoderns arbetsfält.

Av Hulda Hede.

Det är dagen för Europa-båtens ankomst. På missionsstationen råder brådska från tidig morgonstund, ty gäster väntas. Alla äro i arbete. I köket är det hett. Den glödheta spiseln utstrålar en myckenhet av värme. Men grytorna måste hållas kokande. Vid bakbordet arbetar husmor, ty det skall vara färskt bröd i dag.

Allt som oftast ilar blicken nedåt floden. Månne båten kommer snart, klockan närmar sig ju nio. Nu skallar ett ljudeligt »Selo» från tjugutals strupar. Båten börjar synas. En liten stund till, och den är mitt för Londe. För några minuter lämnas bestyren i köket, man måste ut på verandan och vinka åt de väntade gästerna.

Så snart den stora båten gått förbi vår station, göres »Londebåten» i ordning för att gå till Matadi och hämta resenärerna. Om en och en halv timme beräknas de vara här.

Under denna tid skall en granskande blick kastas över hela stationen inomhus. En titt in i gästrummen, om bäddarna äro färdiga, om det finns driicks- och tvättvatten, ljus och tändstickor i alla rum.

På verandan är middagsbordet dukat. Pojkarna, som vi ha till hjälp i arbetet och som i regeln kunna duka ett bord, behöva i dag påminnas om att ej glömma något. Och så ut till köket. Kanske komma de nu så tidigt, att man kan hinna med en »elvatår» före middagen. Kaffepannan bör vara i ordning.

Tiden går fort, och bäst som det är, ropa pojkarna: »Nu kommer båten». Efter ett förmaningsord till kocken att noga se efter alla grytor, skyndar man ner mot stranden för att hälsa gästerna välkomna. Båten har redan lagt till, och där komma de, och »där hälsas, famnas, kysses, tänk I kommen hit ändå».

I dag är det inte bara vanliga »kongoiter», som komma. Det är missionsföreståndare Nyrén med fru och fru Anna Berg från Kina, tillsammans med fem riktiga »kongoiter», som vi nu få välkomna.

Om en stund äro alla samlade vid middagsbordet. Stämningen är så hög, som den endast kan bli i Kongo, då vänner och kamrater från hemlandet kommit. Det är så mycket man vill fråga om och höra om från Sverige. På eftermiddagen skola alla till Matadi igen för tullvisitation.

Ungefär så här eller något liknande te sig i allmänhet de dagar då Europafrämmande komma. Vilken glädje det är att här få taga emot utkommande kamrater kan inte beskrivas. Det måste upplevas för att fullt förstås. Glädjen att få taga emot hemresande kamrater blandas stundom med en känsla av vemod. De resa hem till de kära, vi stanna kvar.

Under årens lopp ha ock många av havets söner besökt Londe. Som regel ha de bjudits på kaffe, ty det tycker alltid en riktig sjöman om. Vid ett tillfälle sade en av dem: »Sådant kaffe har jag inte fått, se'n jag var hemma hos mor för två år se'n.» Så fick kaffet, som dracks i Kongo, bli en påminnelse om gamla mor hemma i Sverige.

*

Det är kväll. Även denna dag ha vi fått välkomna flera kamrater. Under dagen har det som vanligt va-

rit mycket att göra, men nu är arbetet slut. Efter kvällsmaten slå vi oss ner på verandan bakom kontoret. Här är det en förtjusande utsikt över Kongo-floden, över vars vatten fullmånen just nu strör sitt skimrande silver. En sådan kväll i tropikerna är rent av bedårande.

Medan vi sitta och njuta av den vackra tavlan framför oss, kommer samtalet i gång. Som vanligt komma de flesta frågorna från oss. De nytukomma få svara. Och så berätta de från Sverige och framföra hälsningar från vänner och kära. Vid den sista konferensen ha de varit med, och därifrån ha de mycket intressant att delgiva oss. Våra hjärtan värmdes, då vi på nytt höra om missionsvännernas aldrig slocknande kärlek och intresse för hednamissionen. Vi tycka oss se konferensen samlad på yttre missionens dag i Immanuelskyrkan, vi liksom höra de värmande ord, som där uttalas, vi minnas vännerna i församlingarna landet runt, och vi tänka på våra kära, på våra föräldrar och våra barn, för vilka missionsoffret blivit en levande verklighet. Och det blir så stämningsfullt, nästan högtidligt, ja, det har kommit ett stycke av helgd över vardagslivet på Londe.

»Surr-urr-urr» kommer det från klockan på nattduksbordet. Vad nu då, varför skola vi vakna så tidigt? Klockan är ju inte mer än halv fyra. Jo visst, våra kamrater skola i dag resa med tåget uppåt landet. Kocken måste väckas, så att frukosten blir färdig i tid. En kvart före fem går gonggongen, och snart visa sig resenärerna på verandan. »Hur skall jag kunna äta så tidigt», säger en. »Jag har ingen aptit», säger en annan. Men som det är en oskriven lag härute att äta en tallrik välling eller gröt till frukost, försöker var och en att göra sitt bästa. »Nu måste

ni iväg, eljest går tåget ifrån er», ljuder en manande röst. Men är nu allt i ordning? Fattas intet i matlådan? Är dricksvattnet med, och är det kaffe i termosflaskorna? Och lyktan, var är den? Äntligen är allt i ordning. »Farväl, och Gud signe er på resan!»

Missionärernas boningshus.

»Skola vi någonsin mer återse varandra», är en tanke, som osökt tränger sig inpå en vid sådana tillfällen.

*

»Det är främmande på verandan», säger en av gossarna, just som middagsmaten skall serveras. Främmande nu? »Ja, och de ha ett litet barn med sig.» Vilka äro de männe? Vi vänta ju inga gäster nu. Men det är ej tid för långa funderingar. Raskt ut på verandan för att välkomna dem.

Det är ett amerikanskt missionärspår, som med sin lille fem månaders gamle gosse varit på resande fot

i nära tre månader. Tänk, så tröttsamt! Nu undra de, om de få bo på stationen under sin vistelse i Matadi. Visst få de det. Vi önska, att de må känna sig som hemma hos oss. Och vi för vår del äro glada att få göra dessa präktiga människors bekantskap. Mr. H. är av svensk härkomst och talar god svenska. De tillhöra Lutherska kyrkan i Amerika.

Det är rent förunderligt, vad litet det betyder ute på missionsfältet, vilken kyrka eller vilket sällskap man tillhör. Vi känna, att vi alla äro förenade genom Jesus Kristus i ett enda stort arbete. Vi ha alla som mål att förkunna frälsningens evangelium och att försöka fostra fram kristna karaktärer. Här är ej tid att bygga upp och reparera skrankorna mellan de olika samfunden. Det finns tillräckligt många i de kristna länderna, som offra sin tid åt det arbetet.

*

Det är åter kväll. Vi ha just slagit oss ner vid matbordet och börjat vår enkla måltid, då en främling kommer uppför trappan. Vi gå honom till mötes. Han presenterar sig som Mr. R., fransman. Han har just kommit med franska båten. Han är protestantisk missionär, därför ville han gärna söka upp en protestantisk mission för att få bo där. Vi hälsa honom välkommen, glada över att för första gången få taga emot en fransk protestantisk missionär.

Men hur skall jag så här sent på kvällen få i ordning en ordentlig måltid åt vår långväga gäst? Det gäller att handla raskt och tänka ännu raskare. Det var tur, att det i skafferiet fanns något, som var beräknat till middagsmat följande dag. Nu kom detta väl till pass.

*

»Här är ett telegram om att fem gäster komma i kväll», lydde meddelandet, som min man en dag överraskade mig med. Tre amerikanska missionärer voro väntade, men vilka voro de andra? Är det damer eller herrar och av vilken nationalitet? Hur skall man ordna med rum och bäddar? Inga som helst upplysningar kan erhållas, förrän de själva komma. Tågen från Kinhasa skulle vara i Matadi vid halv sextiden, men under en lång tid ha de kommit in när som helst mellan sex på kvällen och sex på morgonen. Denna kväll kom tåget in vid tio-tiden. Med en viss nyfikenhet väntades de okända gästerna. Nu äro de här, och vi få veta, att det är Mr. S. och Mr. R., vilka båda tillhöra Amerikanska presbyterianerna. Mr. S. är sällskapets sekreterare. Han har nu vistats i Kongo en tid för att inspektera arbetet. Det var en ovanligt intressant man. Vi voro glada och tacksamma för att få ha honom som gäst några dagar.

En annan dag meddelar ett telegram, att Mr. E. kommer med tåget. Också det en okänd person. I honom få vi lära känna en av Metodistkyrkans missionärer. Han skall resa hem till Amerika. Jag räknar det som en förmån att ha fått lära känna denne man. Hans helgade personlighet gjorde ett djupt intryck på dem han kom i beröring med. Även en annan medlem av samma kyrkas mission, fastän dansk till börden, hade vi nöjet få en påhälsning av. Samma år beredes oss glädjen att ha som gäst ännu en från samma mission. Denna gång var det en svenska. Så ha vi ofta haft glädjen att mottaga och härbärgera missionärer från olika baptistsällskap, från Alliansmissionen och andra organisationer.

Några ord böra ock sägas om husmors förnämste medhjälpare, kocken. Under den tid av nära sju år,

som undertecknad varit husmor på gamla Londe, ha flera kockar arbetat där. En av de första var Nam-boko. Han var en godlynt ung man, som sällan visade sig misslynt, antingen det gällde att vakna tidigt på morgonen eller vänta på tågets ankomst in till sena kvällen. Mabundu och Lukemba voro båda duktiga och i regel snälla. Framför allt måste dock vår trogne Kapita nämnas. Första tiden vi arbetade tillsammans skar det nog ihop ibland. Kapita var litet för lugn, allt gick så sakta för honom. Jag var för ivrig och ville, att det skulle gå undan med arbetet. Men sedan vi bättre lärt känna varandras kynne, har det alltid gått bra. Det är få av de svarta, som jag har ett sådant förtroende för och en sådan hjälp av som Kapita. Alltsedan han som ung man blev döpt, har han tillhört församlingen. Han är från Mukimbungu-trakten, där han har sin familj.

Emellanåt går han hem till sin by och de sina för att vila något. Då är det ofta besvärligt att få en ersättare, som kan något. Och om man då lämnar köket en stund, är det nästan säkert, att något galet inträffar. Så var det t. ex. en eftermiddag, då kvällsvarden skulle göras i ordning. Jag blev i något ärende kallad från köket. Då jag om några minuter kom dit ut igen, var maten försvunnen. På min fråga var den fanns, pekade den tillfällige kocken helt lugnt på en stor bleckburk, som stod på spiseln. Och på botten av denna burk, som var full med badvatten åt lille Bengt, låg maten. Men hur hade den kommit dit? Jo, maten skulle ju hållas varm, och då passade det bra att placera fatet över burken. Att fatet var för litet rådde ju inte kocken för.

I samarbetet med de svarta sättes tålmodet ofta på

prov. Är man då trött och sliten, går det lätt att förlora jämnvikten.

Om någon sagt mig, då jag 1911 kom till Kongo, att jag för framtiden skulle få mitt arbete på Londe, hade jag nog blivit ledsen däröver. Under de första åren där längtade jag ock ofta att få lämna denna plats och komma till någon station uppe i landet, ty där kom man enligt mitt förmenande i bättre kontakt med folket och det direkta missionsarbetet. Så småningom har jag dock fått lära mig, att min plats är här och jag är nöjd därmed.

Londebesök.

Av G. Palmær.

Många gånger under årens lopp besökte jag Londe, Matadi väna pärla, vilkens saga nu är all. Som över ingen annan av våra missionsstationer härute, Brazzaville möjligen undantagen, kanske även Mukimbungu, vilade tropikens ande över bungalowerna därnere vid Kongoflodens strand. Kommen direkt från Sverige, mött av Londe roddarelag med en av missionärskamraterna som kapten, och mottagen av värdinnan på äktsvenskt manér — med vilken outtröttlig vänlighet ha vi ej alla blivit omhuldade av husmödrarna på Londe? — glömde man för en stund, var man befann sig. Men även efter några dagars vistelse i skuggan av mangosträd och palmer, på bungalowns stora veranda eller i eftermiddagens hetaste solsken, ja, även om man under tiden företagit en promenad upp till det närbelägna steniga och stekheta Matadi, tyckte man intrycket av att vara i tropikerna var mindre starkt, än man väntat sig. Solen härute stimulerar nykomlingen. Han finner sig energimättad, och ofta känner hans verksamhetslusta knappast någon gräns. Men vänta blott, till dess Ekvatorns heta andedräkt kysst honom på allvar. Då erfar han dess dövande kvalm, då blir han trött, missmodig och ofta irriterad av dess beröring. Då känner han sig utomordentligt glad, när kvällsbrisen börjar skrapa kokospalmernas jätteplymer mot varandra och flyghundarnas flockar bege sig ut på jakt, bebådande nattens inbrott.

Relativt starkare blir intrycket av att vara i tropikerna nere vid Londe, då man kommer från någon av stationerna uppe i landet. Jag kom dit från Kingoyi, beläget 750 meter över havet, högt uppe på sluttningarna av vattendelaren mellan den mäktiga Kongo-floden i Belgiska Kongo och den mindre Kwilu-Niari i det franska territoriet. Däruppe kändes det svalt och skönt, sällan var det mer än 25 grader Celcius i skuggan, ofta var det rent av kallt, särskilt då torrtidsdimorna lågo lägrade som täta moln över de djupa ravinerna mellan palmbevuxna kullar. Jag kom dit från Kibunzi, från vår lilla halvsvenska stenvilla med dess myggnätsomgärdade veranda, där själva middagshettan kändes dräglig, från Kibunzi med dess härliga aftonbris och ljuva nattkyla. På Londe låg jag under middagssiestan och inandades luft, uppvärmd till min egen kroppstemperatur, och kände tropikernas narkotiska ångor slöa alla livsandar.

Dock, det var ej blott hettan som gjorde Londe tropiskt. Det var boningshusens enkla bungalowstil, arbetsordningen, livet på den stora verandan, som tjänade som matsal, salong och mottagningsrum, männens vana att gå med skjortärmarna uppkavlade över armbågarna, och tropikstaden Matadi omedelbara närhet. Det var allt detta tillika med mangosträdens lumiga kronor och kokospalmernas stora alltid vajande plymer, akaciornas och euforbiernas praktfulla blomsterskrudar, grodornas kväkande i den lilla bäcken, syrsornas visselkörer ute från savannen och alla de hemlighetsfulla lätena natten lång.

Jag kände mig alltid hemma på Londe. Kanske berodde det mest på att jag där i kamratskapet alltid fann personlig vänskap, som ju alltid föder hemtrevnad, särskilt härute, där vi äro så få vita och så

beroende av varandra. Kommen från vildmarkens avskildhet fann jag dock andra moment i hemtrevnaden. Jag befann mig därnere närmare min egen kulturvärld. Ödemarken har sitt säregna behag och det ständiga umgänget med en primitiv kultur har sitt eget intresse, särskilt om det förenas med kärlek till

Interiör av kontoret.

dess folk och en innerlig önskan att söka utveckla det bästa den äger och ingjuta i den en ny och levande kraft, men Afrika är Afrika, och Nordens son blir aldrig fullt ett med dess barn. Linjebåtarna och telefonen, lokomotivets gälla skrik, då det för tåget på dess slingrande bana utmed flodens strand, aeroplanets surr över ens huvud, kontorslivets jäkt, post och telegraf, tryckpressens dunkande, fabrikspipans morrande, allt erinrar mig om min egen kulturs initiativrikedom och kraft, vilka dess avigsidor det samtidigt än framkallar i mitt minne. Missionären, som kommit hit för att ge åt Afrikas folk det bästa hans egen kultur har att bjuda, och införliva det med den

speciella kultur, vilken en gång skall bli dessa folks. finner, att negern ofta genom det europeisk-amerikanska inflytandet civiliseras utan att kultiveras och att han blir en vrångbild av en vit. Han får kunskap utan vett, kläder, som ej täcka hans skam, förbättrade levnadsförhållanden med undergrävd moral. Han bjuddes en kultur, som är byggd på lösan sand, ty dess grundvalar, gudsfruktan och rättfärdighet, ha mammonsträlarna i sin själviskhet underminerat.

Det vilade alltid en viss gemyt över Londe. Man levde alltid så nära varandra. Var man ett par tre främlingar, som innehade var sitt rum i det lilla gästhuset och inandades rummets gemensamma luft — tills för blott några år sedan fanns det blott halvvägar mellan rummen — hörde man från grannens locus varje knarrning av sängen, varje snarkning, varje ord, ja, varje viskning, och det var fullkomligt obehövt att gå in till honom för att samtala med honom, samtalen kunde obehindrat föras över väggen. Gemytliga voro också kvällsstunderna på den stora öppna verandan, där man samlades, sedan man kastat av sig dagens många omsorger och bekymmer och kvällsbrisen förtagit hettan dess pinande intensitet. En ren njutning var det att sitta framför kontoret och se ut över den majestätiska floden, då månen strödde sitt silverglitter över dess djupa vatten och linjebåtarnas många ljus återspeglades i hamnens flytande spegel eller då gräseldarnas glödande ormar slingrade sig uppför den motsatta, branta, höga stranden och kommo de virvlande vattenmassorna att likna en mängd brinnande fotogenkittlar.

Men jag vistades på Londe även under de dagar, då Dödens majestät liksom tycktes gå upp och ner i palmallén, oviss om han skulle kalla den sjuke eller

ej. Det var ibland, som kände man hans kalla andedräkt slå sig till mötes alldeles utanför dörren till sjukrummet. Vi fruktade ej hans närhet, ty vi visste, att den sjuke med Paulus kunde säga: »Kristus är mitt liv och döden är en vinning.» Det oaktat kämpade vi mot honom dagar och nätter med alla medel, som stodo oss till buds. Alla kände allvaret. Roddarelaget gick utan det vanliga glammet till sitt arbete, arbetarna kommo tysta och stilla och mottogo sina order, det var, som om tryckaren däruppe i det dåvarande gamla plåtskjulet lagt halm under pressen för att dämpa ressonansen, och då folket samlades till sina regelbundna bönestunder i den lilla kyrkan, anförtrodge de dagligen den sjuke i Hans vård, som äger all makt i himmelen och på jorden och under jorden. Huru ofta stavade vi ej under de dagarna på den bönen: »Fader vår, som är i himlarna — — Ske din vilja — — ty riket är ditt och makten och härligheten.»

Den gången bjöds Döden vika för livet, men vännerna på Londe ha icke så få gånger måst låta Döden träda över tröskeln för att kalla arbetskamraten att följa sig.

Kongofararen har alltid att räkna med döden, missionären med alla de andra, fatalistiskt eller med frimodig vakenhet. Ibland sker det på ett till synes tarvligt praktiskt sätt. En lördagseftermiddag syntes vår kamrat närmare livets utgångsport än att tillfrisknandet syntes möjligt. Den som är ansvarig för arbetet på stationen, kom då upp till mig undrande om det ej vore bäst att fara upp till Matadi och anskaffa bräder till kista, ty eftersom det var söndag dagen därpå, skulle det då bli svårt att få det, som behövdes. Men

så är det ju härute: »I dag på morgonen död, på aftonen begravnen.»

Vår kamrat hade återvunnit hälsa, men han var klen och måste sändas hem med första båtlägenhet. Jag stannade då kvar en liten tid för att bistå den efterlämnade ensamme i hans till synes omöjligt myck-

Londe, sett från floden.

na arbete. Tryckeriet skulle flyttas in i ett nybyggt stenhus, vi hade en rättgång på halsen till följd av en felskriven revers, tulldeklarationer måste avlämnas för ankommet gods, bärare kommo från stationerna inuti landet och måste ha sina bördor, Minsamu Miyenge (Fridsbudskap), vår lilla infödingetidning måste ut som vanligt, allt var för mig som läkare ovanligt arbete, och det blev en verklig upplevelse. Vi voro två män och skulle se till vårt hushåll, och vi väntade en hel skara missionärer hemifrån. Vi be-

gärde hjälp uppifrån landet. En ung dam kom ner för att se till hushållsbestyren. Hon kom den ena dagen och måste lägga sig den andra, sjuk i feber, och ökade så vår arbetsbörda i stället för att lätta den.

En vildkatt hade kväll efter kväll oroat oss. En kväll hörde vi den samtidigt och rusade båda ut med var sitt skjutvapen för att tillintetgöra fridstöraren. Just som jag skulle lossa mitt skott, smällde ett från motsatta ändan av verandan och en hagelsvärm susade tätt intill näsan på mig, men katten fick den.

Med verklig saknad lämnade jag den gången Londe.

Flera år senare vistades jag åter en längre tid där. Min hustru och jag voro på väg hem efter en mycket kort period i landet, avbruten av en så obetydligt liten tingest som en fluga, en tse-tsefluga, som behagat bita mig och ge mig sömnsjuka. Ett kärt minne från den tiden är det bevis på verklig självuppoffring vi fingo mottaga från en av missionärsfamiljerna, i det de ställde sitt rum till vårt förfogande, under det de själva togo in i ett av de små obekväma gästrummen. I nöden prövas vännen. Den gången blev livet på Londe åtskilligt komplicerat. Ett större sällskap hemresande missionärer drabbades nästan mangrant av den i Matadi för tillfället härjande spanska sjukan och en av dem måste, ännu helt svag, forslas ombord. Min hustru fick ock en »släng av den sleven». Så en vac-ker dag hördes barnskrik från vårt rum. Något senare insjuknade en av kamraterna i paratyfoidefeber och måste vårdas en längre tid. Jag sökte fylla min plikt mot den sjuke kamraten, allt under det min egen kropp led och vändades. Trots allt var det med en viss saknad min hustru och jag med vår lille Bengt sade farväl av vännerna på Londe för att resa hem.

Nu är Londes saga all.

Jag kommer alltid att minnas vårt gamla, kära Londe med tack för allt, vad det gav, men utan klagan över dess bortgång. Den nya koncessionen är så ojämförligt mycket hälsosammare belägen än den gamla var, och de nya boningshusen komma att bli så överlägset mycket bekvämare, att man aldrig kan känna sig ångerköpt inför bytet. Och dock är jag övertygad om att då de gamla londeborna och vi, som något oftare vistats därnere, komma tillsammans, skall det ofta heta: »Minns du?»

Minns du färden upp till Portugisklippan, då vi hade så svårt att klara udden? Minns du millionerna av räkor, som klättrade över klipporna däruppe för att undgå forsen? Minns du promenaderna i kokosallén, då månskenet silade mellan bladen, kastade fantastiska skuggor på stenbeläggningen? Minns du pratstunderna? Minns du den gemytliga sammanlevnaden med engelsmännen, som bodde vägg om vägg med oss därnere? Minns du negern, missionären i Engelska missionens tjänst, den godmodige mannen, som så hänförd talade om sitt hemland, Jamaika, och den gamle originelle doktor Sims? Minns du de rika uppbyggelsestunderna vi hade på vårt eget språk, då vi voro samlade några stycken på en gång?

Så får Londe »sin gamla goda tid» glömsk av alla bekymmer och all trångboddhet, glömsk av slitet och släpet, av sjukdom och död. Vi människor skapa så gärna en gammal god tid.

Personliga minnen från Londe.

Av V. E. Vikterlöf.

Efter en besvärlig och spännande resa nådde vi äntligen Boma. Det var första dagarna i jan. 1917. Allt var nytt och underligt. På havet hade vi mer än en gång önskat, att vi skulle vara framme i Kongo. Boma var dock inte vårt mål. Av kamraterna fingo vi höra om Tunduwa och Londe. En tidig morgon bar det av mot landskapets inre. Det är idel nya scenerier. Rätt som det är, säger någon av de äldre: »Se där är Tunduwa». På kullen ligga ruinerna av B. M. S:s gamla missionsstation. »Där se ni gravarna», upplyste någon. Stilla och majestätiskt gled båten förbi de enkla vårdarna över pionjärerna. Men båten går nästan in på en väldig kulle, gör en kraftig sväng, och i ett nu se vi de svenska färgerna, som vaja för den svaga brisen. Det är Londe.

Aldrig har jag sett den svenska flaggan så vacker som nu. Tårarna kommo en i ögonen. Äntligen Londe och Kongo, som vi under år drömt om. Och där kamraterna, som vinka sitt välkommen. »Undrar vad nyheter», sporde någon av de äldre? Alltid är det något nytt härute.

*

Med några kraftiga språng stå vi på verandan vid Londe. Man hälsar till höger och till vänster. Man frågar om resan, hemmet i Sverige, kriget och om de egna småttingarna, som måste lämnas där hemma. — Är detta Kongo?

Så svenskt allt är: kaffe som hemma. Maten är ungefär som hemma. Nej, mera bananer och sådant. Men oj, vilken törst! Och vattnet! Skall man dricka sådant? Var glada ni, sade de andra, att det är sådant. Kallt vatten skulle alldeles taga livet av er. Och inte gick det lång tid, förrän vi gjort slut på det serverade vattnet. Vilken värme! Det är svårt, när det är kallt, men det är då alls inte bättre, när det är för varmt.

Men vilka pojkar, som tjäna vid bordet! Vilken fart i deras rörelser. Hade man inte sagt, att de voro så rysligt tröga av sig. Värmen bekommer dem ju inte ett grand. Det värsta av allt är dock deras språk. Fastän vi »pluggat» inte så litet under skoltiden, stå vi nu ibland dem utan möjlighet att kunna begripa deras inbördes »pladder». De draga ihop sina fylliga läppar, slå ihop händerna samtidigt som läpparna på ett egenomligt sätt skiljas åt med ett smackande ljud. Att vi äro föremål för deras samtal, förstå vi.

*

Solen börjar närma sig västerled. Vi hade hört en del om det. Nu skulle vi se, hur det såg ut. Alltså till »drömmarnas udde». På cementsofforna stiga vi upp för att se bättre. Det är majestätiskt. Nedanför oss rullar den väldiga Kongofloden fram, kantad av de oerhörda kullarna, och bakom en av dessa står nu solen som ett rött klot, färdigt att försvinna. I vattnet synes en och annan krokodil. Strax nedanför oss bada några svartingar utan till synes någon fruktan för de farliga djuren. Allt går dock så fort, och innan vi veta ordet av, är solen borta. Gong-gongen kallar till måltid och lampan är redan tänd. Ingen skymning. Be-

synnerligt! Ha Ni myggstövlarna på, pojkar? ropar någon äldre kamrat. Ne-nej! Så kila efter dem då! Var rädd om det unga livet.

Under muntert samtal fly minuterna. Vad nytt? Berätta! Vi tyckte då, att detta var alltför stor nyfikenhet, men senare ha vi själva fått erfara, hur ensam man känner sig, då man kanske inte ens kan få ett brev på månaden. Att genom tidningar endast följa nyheterna går ju, men inte blir det något vidare intimt i fråga om ett och annat, som speciellt intresserar en. Men även det tog slut, och vi skulle gå till nattens vila. Myggnät! Varför? Här syntes ju inga myggor. »Kinan» började göra sig förnimbar. Det var något liknande klockringning i fjärran. Syrsor spela eller surra. Grodor kväka. Eldflugor korsa luften. Fönster och dörrar stå öppna. Vi äro i sagans land. Men sömnen är fjärran. Kamraterna samtala i närmaste rum. Man hör deras samtal. En del berätta Kongohistorier, under det andra sova ljudeligt. Mot midnatt kommer den ljuva ängel, som skänker oss ro och vila från allt. Vi somna.

Klockan är knappast sex på morgonen, då vi väckas av en ringklocka. Huvudet värker. Kroppen är öm. Det är dagens svalaste stund, och ändå är man våt av svett. »Pladdret» utanför fönstret är mera mystiskt än i går. Ur hjärtat framtränger en suck och en undran, skall jag någonsin kunna begripa detta och kunna meddela mig med dem?

Det är sorl, det är stim utan ände. Bärarna ha kommit. Man kallar dem »kingoyi-gubbar». Vilket vimmel av levande varelser! Vilken nakenhet! Man vädrar och tycker sig känna lukten av rökt kött. Vad färgen angår, så är likheten stor. Men det går väl, så länge man står ensam och tittar. Snart komma

kamraterna dit och vi avlägsna oss. Vilken skillnad på dem, som arbeta på stationen i fråga om uppförande och klädsel jämfört med dessa. Våra pojkar fägna vår syn. Senare få vi veta, att allt är i ordning. En första karavan skall gå mot landets inre. Besynnerligt. De försvinna på andra sidan floden så småning-

Bärarna ha kommit.

om. Allt högre och högre bär stigen uppför berget. Snart slukar gräset dem vid synranden.

*

Efter tre månaders språkstudier på Kinkenge skall jag ner till Londe för att bli redaktör för tidningen Minsamu Miyenge. Vilken oro! Hur skall det gå? Vad skall man få att sätta in i den? Vad kallas alla dessa besynnerliga saker på deras språk? Sådana och liknande tankar korsa hjärnan, då jag första morgonen går till arbetet. Men pojkarna äro bättre, än jag anat. Man får hjälp på allt sätt. Det dröjer emellertid inte länge, förrän jag sänt en skrivelse till varje station med

begäran. att de äldre bröderna skulle ge mig »rediga» bidrag. Nog fanns det uppsatser från de infödda alltid, men ack och ve, så de sågo ut en del av dem! Därför att mina språkkunskaper voro så grunda, blev det ännu ohjälpligare förstås. Och kamraterna hörsammade. Jag är dem alla tack skyldig ännu denna dag, ty utan deras hjälp skulle livet varit ännu mer bekymmersamt för mig därnere.

På Kinkenge hade jag min första feber, som jag tänkte kurera på mitt eget sätt, vilket så när hade fört mig till graven på en gång. Gud är dock de okunnigas förmyndare. I Londe hade jag många febrar. Så det brände i hela kroppen! Huvudet ville brista, och i alla leder kändes det, som om det skulle gå sönder, när man rörde sig. Det var då vanligt att genom perspiration övervinna det onda eller bli kvitt detsamma. Lätt var det inte att ligga nedbäddad i tio filter i den värmen. Jag kan knappast fortsätta att beskriva det, ty känslan sitter ännu kvar i kroppen.

*

I november 1918 skulle vi ingå äktenskap. Lysning var uttagen, och allt var klart, då min trolovade insjuknade i dysenteri. Men större svårigheter skulle möta oss, ty samtidigt kom spanska sjukan dit ut. Järnvägsbygget, som utfördes på vår tomt och som nu tvingat oss att byta plats, var i full gång. Mycket folk var samlat till detta bygge. Sjukdomen gick som en flodvåg över trakterna. Vad skulle man göra? Av vårt folk föll den ene efter den andre. Snart sjuknade vi själva. Av de fyra kamrater, som funnos just då vid Londe, var det endast en, som med yttersta nöd kunde lämna sängen. Utanför mitt rum på verandan stod

en morgon dr Sims och mr Phillips och samtalade om den sjukaste ibland oss. Det är inte mycket att göra, sade de, men så länge det finnes liv, finnes det hopp. Jag orkade knappast knacka i väggen och fråga min Stina några gånger på dygnet, om hon levde. Den tiden kan knappast beskrivas. Som en stygg dröm var det sedan, när vi alla såmlades vid bordet och samtalade om de tjänster, som de ovan nämnda vännerna gjort oss. Utan dem är det troligt, att vi aldrig gått igenom de svåra provningarna.

*

Året därpå i maj sjuknade jag i nervfeber. Under åtta veckor vakade kamraterna hos mig varje natt. D:r Palmær uppbjöd sina yttersta krafter för att häva sjukdomen, men misströstade till sist och sade till min hustru, att han inte trodde, att jag skulle tillfriskna mer. En dag sade han det till mig själv. Sedan jag tackat honom för hans tjänster och uppriktighet, tackade jag min hustru för hennes omsorg och kärlek samt sade farväl. Från den natten minnes jag ingenting. Mot morgonen kröntes deras arbete med framgång, eller kanske det vore riktigare säga, att Gud hörde deras bön! Alltnog — sjukdomen vände sig, och jag började gå mot tillfrisknande. Men när det uppgick för mitt medvetande, att jag ännu var kvar på jorden, började jag gråta, ty jag tyckte det var så ljust och skönt att vara död — det var nämligen min tanke då, att jag var död. Så fort sig göra lät, måste vi söka oss hem till Sveriges ljuva bygder för vila och rekreation.

Minnesrunor över missionärer avlidna vid Londe.

Av C. W. Lembke.

Under kongommissionens tidigare skede var det icke ovanligt att få höra dödsängelns vingslag i kamratkretsen på våra stationer därute, och Londe station, som började anläggas 1892, undgick icke länge lie-mannens besök. Redan före utgången av 1895 hade två unga förhoppningsfulla arbetare där skördats av döden. Dessa två voro August Larsson-Werlin och Karl Josef Axelsson. I början av 1899 dogo ytterligare två, Theodor Strandman och Adolf Brink.

Werlin, som var född i Väse, Värmland, avreste till Kongo i oktober 1894 i sällskap med Sjöholms. Innan han begav sig in i landet, skulle han under någon tid utföra en del praktiska arbeten vid Londe. Denna tid blev dock alltför kort. Utan att ana huru farligt det var att arbeta under ett plåttak utan att vara klädd i solhjälm, utförde han en del arbeten i god tro, att plåttakets skugga var tillräckligt skydd mot solen. En smygande solfeber blev följd en någon dag senare. Huru en dylik feber skulle behandlas, var ej då fullt klart. Man stod därför i fara att genom en icke lämplig behandling hindra den sjukes tillfrisknande.

I ett brev, daterat Londe den 27 dec. 1894, meddelar missionär C. M. Börrisson om Werlin: »Vi ha nu åter en smärtsam sorgpost att omtala. Vår käre broder Aug. Larsson-Werlin har redan slutat sin arbets-

dag. Den blev ej lång. Han landsteg här med de övriga syskonen den 8 december, och juldagen gick han, efter sex dagars feber, till en annan kust för att fira jul. — Vi stodo där gråtande och som slagna av blixten. Det var oss omöjligt att tro på verkligheten, änskönt vi sågo den för ögonen. Han somnade så stilla som barnet i sin möders famn. — Icke en enda gång nämnde han om den minsta smärta. Jag frågade, om han var redo att gå hem. Då log han i full trossighet.»

Werlin var en mycket dugande man, starkt byggd och hade en ovanligt god hälsa. Såväl hans studiekamrater på Missionsskolan som missionens ledare och vänner hade knutit stora förhoppningar vid honom. Dödsbudet blev därför så mycket mer överraskande och smärtsamt.

Axelsson var född i Solna socken, Stockholms län, och reste ut till Kongo i egenskap av typograf 1894. Han blev föreståndare för tryckeriet, som då helt nyligen uppförts vid Londe och vari den nyutkomna snällpressen inmonterats. Med en snällpress, ny uppsättning av tryckstilar samt en utbildad typograf voro utsikterna att kunna åstadkomma arbeten på kongospråket betydligt ljusare än förut. Man glädde sig bland missionärerna över dessa framtidsperspektiv.

Den nye tryckeriföreståndarens arbetsdag blev dock mycket kort. Genom överansträngning och överhettning ådrog han sig en svår feber, troligen solfeber, som efter endast få dagar ändade hans liv. Axelsson dog den 26 oktober 1895. Han var en av de fem kongo-missionärer, som avled nämnda år.

Werlin och Axelsson fingo båda sina vilorum på Tunduwa kyrkogård i en trång ravin på Kongos södra strand omkring två kilometer nedanför Londe sta-

tion. — En av mina första utflykter från Londe efter landstigningen på Kongos jord i början av maj 1896 gällde denna gravplats och företogs i sällskap med bröderna Josef Lindén och Ivar Johansson, som varit Werlins kamrater på Missionsskolan. Jag stod då första gången vid några av dessa kongomissionens många gravkullar.

— Ett gripande minne för livet.

Anders Theodor Strandman, född i Göteborg, utreste till Kongo i december 1892. Kort efter min ankomst till Kongo 1896 reste han till Sverige och återkom i november 1897. Med undantag av några månader, då jag var stationerad på

Tunduwa gravplats.

Kinkenge, som anlades 1897, arbetade vi tillsammans vid Londe. Transportarbetet var mycket krävande denna tid. Så expedierades från Londe till exempel under 1897 ej mindre än 3,455 bördor, av vilka flera hundra packades och emballerades vid Londe. Tryckeriet arbetade även under högtryck. Det levdes ungarliv vid Londe den tiden, och stationen kallades därför ofta av engelska och amerikanska missionärer för »The bachelors quarter», ungarlskvarteret. Det kunde därför ibland bliva både si och så med måltiderna, vilket icke sällan kunde ha menlig inverkan på arbetsförmågan. Huru glada voro vi inte därför, då

svenska kvinnliga missionärer kommo på genomresa, ty då överlämnades hushållsbestyren åt någon av systrarna. Då tyckte vi, att det var högtidsdagar i Londe.

Strandmans hälsa började vackla vid årsskiftet 1898—99. I februari insjuknade han i svartvattensfeber. Han tyckte dock övervinna sjukdomen och kunde vistas uppe någon vecka. Men snart återkom sjukdomen med ökad styrka och avklippte livstråden den 5 mars 1899.

Lars Adolf Brink, född i Brinkstugan, V. Vingåker, kom till Kongo i juli 1897. Han var stationerad på Nganda station och kom till Londe i februari 1899 såsom ledare för en karavan i sällskap med tre sjuka syskon, som voro på väg hem. Dessa hade nämligen icke kunnat reda sig ensamma i det höga, besvärliga gräset och i regnen. Då resenärerna inskeppat sig, insjuknade Strandman på nytt. Brink och undertecknad vårdade S. efter bästa förmåga. Av föregående nattvak och forcerat arbete sjuknade även jag. Brink blev därför ensam vid Strandmans dödsbädd det sista dygnet av hans levnad. Ensam måste han också ombesörja hans begravning på Tunduwa kyrkogård.

Det var tydligt, att Brink fått allt för mycket av solen på karavanvägen. Odrägligt hett var det också denna årstid vid Londe. Onekligen fanns det flera under denna period av vår mission i Kongo, som ej anat, huru välgörande en översköljning var, då man blivit överhettad. Brink varnade mig en dag, då jag över min nacke tömde hela innehållet av en stor vattenkanna. Jag svarade då: »För mig är detta ett livsvillkor.»

Det dröjde ej länge, förrän Brink började känna sig medtagen. Hans temperatur var under flera dygn

icke alls hög. Därför hoppades vi båda, att han snart skulle återfå krafterna. På morgonen av sin dödsdag var han viss om att hans uppbrott var nära. Man ville knappt tro detta, ty febertermometern visade ingen hög temperatur. Som vanligt behandlades han såsom vid malariafeber. Att detta var fel, förstod man senare. Det var solfeber han hade, och en sådan får alltid näring, om man genom varma drycker och ett berg av filter söker rädda patienten. Brinks tjänare från Nganda och undertecknad stodo vid sjuklägret under Brinks sista stunder. Tjänaren grät högljutt. Gripande var det, då B. hälsade till sina gamla föräldrar och sina syskon, som han önskade få möta hemma hos Gud. —

Brinks grav å Matadi begravningsplats.

Då jag något senare reste hem, gjorde jag ett kort uppehåll i Vingåker för att framföra B:s sista hälsning till föräldrarna. De berättade, att han jämte en sin syster kort före utresan vistats några veckor tillsammans i föräldrahemmet. Där hade de ordnat och fejat både inomhus och ute i den lilla täppan. »Det var som ett par vänliga duvor hade gått ibland oss här, och vi voro så glada», sade mor Brink, »och nu,

då Gud tagit hem båda, kännes det så obeskrivligt tomt.» Deras dotter hade nämligen dött någon tid före sonen.

Den dag Brink dog var ett postbud från Kibunzi nere vid Londe. Då detta bud kom till Kibunzi med jobsposten, anlände samma dag till Kibunzi ett dödsbud från Mukimbungu, där Ivar Johansson hade dött den 5 april. Brink dog den 27 mars. Det var under liknande tider och erfarenheter som vår käre, nu hänsovne K. J. Pettersson vid en konferens därute sade till sina medarbetare: »Bröder och systrar, låtom oss arbeta och giva ut oss såsom döende ibland ett döende folk.»

Brink blev begravnen av idel främlingar. En missionär Domenjoz, tillhörande ett engelskt missionssällskap men schweizare till börd, ordnade begravningen, ty jag hade åter intagit febersängen. Härom underrättades även syskonen uppe i landet. De hade därför mycken oro för mig och undrade, om ännu ett dödsbud snart skulle komma från Londe. Detta framgick också ganska tydligt av ett brev, som kom från Diadia station. Brevet som adresserats dels till vår station och dels till en amerikansk mission därstädes var skrivet på engelska och hade följande innehåll: »Som Lembke allaredan torde vara död, bedja vi Eder hava godheten utlämna av vårt gods till bärarna enligt här angivna nummer.»

Under min sjukdom kom David Malangidila, som vid den tiden var lärare vid Vivi, över till Londe och satt troget natt och dag vid min bädd. Mer än en gång böjde han sina knän och bad lutad mot min bädd, att Gud skulle skänka mig hälsan åter och att Herren skulle trösta missionens vänner i Sverige, då dödsbuden skulle nå dem, så att de ej skulle fälla mo-

det. »Du vet Gud», sade han, »att vi ej äro värda, att du sänder oss lärare, men utan lärare kommer vårt folk att dö i sina synder.» Det var uppbyggligt och värmande och för sinnet uppmuntrande att mitt under alla trångmål få ligga och lyssna till denne Afrikas son i hans bönekamp.

Samma år Strandman och Brink avledo dogo ytterligare fem av våra kongomissionärer.

Ännu en av våra missionärer, en av dessa, som var på väg hem till Sverige, var nära att sluta sina dagar vid Londe, nämligen apotekare Johannes Gustaf Palmer. Han insjuknade där och fördes sjuk ombord å ångfartyget Leopoldville men dog redan samma kvällen den 2 april 1897, innan ångaren hunnit lämna Matadi hamn. Sedan man dagen därpå ombord ordnat med kista, vilket fördröjde båtens avgång, hämtades hans stoft i en av våra roddbåtar, under det att man med de inföddas hjälp redde till graven vid Tunduwa. Det var en oerhört het dag. Rikligt med regn hade fallit dagarna förut, vilket gjort kongoleran seg som gummi. Då man äntligen nått så pass djupt, att ingen risk fanns, att vilda djur skulle kunna skövla graven, hördes årornas jämna, dova slag som en dödsringning från vår annalkande roddbåt. Det var både gripande och vemodigt att nödgas mylla ned stoftet av vår broder just där på Kongoflodens strand, i vars omedelbara närhet ångaren, med vilken han hade hoppats att få lämna tropikernas härjande klimat, skulle passera någon timme senare.

Palmer var född i Månsarp, Jönköpings län. Han var en fridens man med mycket av sol i sitt blida väsen och därför en god och värderad kamrat.

Såväl Palmers som Strandmans grav måste av utrymmesskäl förläggas utanför den trånga ravinen.

Man har därför varit nödsakad att flytta dessa två gravar, då under senare år ett järnvägsspår skulle framdragas över samma område. — Icke ens i det vilda Afrika lämnar den påträngande kulturen gravarnas slumrare i ostörd ro.

På samma gång vi med aktning och vördnad dröja inför minnet av de yid Londe hänsovna bröderna, är det med ödmjuk tacksamhet till Gud vi konstatera, att inga dödsfall inträffat där bland missionärerna sedan år 1899.

Idyllen vid Kongofloden.

Av Joh. Hellström.

Den 29 april 1924 stävade ångaren »Anversville» uppför den mäktiga Kongofloden. Som i stilla andakt stodo missionär C. W. Grahn och jag på ett av dess däck. Inbäddat i tropikernas lummiga grönska låg där på högra stranden det vackra och idylliska Londe. Där vajade den svenska flaggan, och där stod en liten grupp svenskar och vinkade mot vår ångare. Min reskamrat tryckte en tår ur ögonvrån, och jag vände mig instinktmässigt om för att dölja min rörelse. Omhändertagna i Matadi hamn av ett par missionärer fördes vi av en roddbåt tillbaka till den lilla båtbyggnaden vid Londe, där vi som svenskar, som kära bekanta och som trosbröder och medarbetare i evangelium hjärtligen välkomnades till Kongo.

Den 27 juli 1924 kom jag vid 4-tiden på morgonen tillbaka till Londe för att efter tre månaders ständiga färder i det sällsamma landet återvända till Sverige. Det var meningen, att vi skulle komma vid 7-tiden kvällen förut. Men på grund av tågmissöde gick det även nu efter den i detta land gällande regeln: man kommer, när man kommer. Det är just inte lönt att till exempel bestämma tågets ankomst till kl. 11.59.

På Londe tillbringade jag åter några angenäma dagar, även om inför avskedet ett drag av vemod vilade över det hela. På kvällen den 31 juli gick jag med missionärsparet Flodén ombord på ångaren »Elisabethville», som skulle föra oss till Europa. För att säga oss farväl följde missionärerna vid Londe med ombord, där vi intogo vår avskedsmåltid och anbefall-

de varandra i vår himmelske Faders beskydd. På morgonen den första augusti gläd vår ångare förbi Londe. På en i floden utskjutande kulle stod en liten grupp missionärer och vinkade oss farväl. Båten svängde förbi en udde, och jag såg den svenska flaggan som den sista skymten av denna lilla svenska koloni i de svartas land.

Egentligen är med detta sagt, vad Londe var för vår mission i Kongo. På grund av sitt läge var det en station för *alla* våra missionärer där. Vid ankomsten från Sverige välkomnades de där, och där togo de alla in vid hemresan. Londe var deras första och sista anblick av Sverige i Kongo. Det är ej att undra på att Londe var för dem alla särskilt kärt, ej att undra på om en känsla av stilla vemod fattar dem vid tanken på att detta så minnesfyllda lilla Sverige vid flodstranden i Kongo icke längre finnes till.

Och nu göra vi en liten avskedsvisit vid Londe. Från den lilla båtbyggnaden följa vi en liten, av myrtenhäckar kantad, stenlagd väg upp till huvudbyggnaden. Från trappan komma vi upp på den öppna verandan. Denna sträcker sig över hela huset och delar det som i två hälfter. Ett rum, som användes till expedition, är alldeles fristående inbyggt till höger. Till vänster ligga ett par sovrum, likaså särskilt inbyggda. Verandan fick dagligdags tjänstgöra som matrum och som högtidssal vid gästbesök. Vad denna veranda har att förtälja av glädje och sorg från alla dessa flydda år bevaras förvisso som heliga minnen av våra kongo-missionärer. Runt större delen av byggnaden fortsätter verandan, och särskilt sidan åt floden, som strax nedanför i majestätiskt lugn driver sina väldiga vattenmassor ned mot havet, var en kär plats. För uppsamlande av vatten under regntiden — något använd-

bart vatten fanns icke att få annars i närheten — voro stora behållare anbragta under byggnaden.

Högre upp men blott på några stegs avstånd från huvudbyggnaden ligger gästhuset. På främre gaveln och långsidan mot floden löper även här en veranda, inom vilken sovrum för besökande äro inbyggda. Mina

Klipphällar å nya tomten.

sällsamma känslor den första natten — min första natt i Kongo — i ett av sovrummen där skola icke beskrivas annorledes än så: jag blev just icke bedrövad, då dagen inbröt och jag rycktes ur mina tankar vid ett svenskt kaffebord.

Som en förlängning av gästhuset och med ingång från motsatta gaveln ligger kyrkan, som också användes till skola. Här hörde jag första kvällen infödingen Lunungu predika för fullsatt hus — svarta hamnarbetare de allra flesta. I hopen såg jag endast en svart kvinna. Stilla och andaktsfullt lyssnade hopen till denne sin omvända landsman. Den barfota predikantens predikan, hans naturliga, livliga framställ-

ning, hans gester och mimik skulle hava varit en angenäm attraktion i själva Immanuelskyrkan i Stockholm. Då jag vid hemresan lämnade Londe, var han icke tillstädes, och fick jag sålunda ej säga honom farväl. Då båten morgonen därpå gled nedför floden, såg jag min svarte broder löpa efter stranden, ivrigt vinkande farväl. Det var min sista skymt av den käre Lunungu. Kort därpå avled han i lunginflammation, älskad och ärad av alla. Här i kyrkan hölls söndagen den 4 maj en stor högtid: avsked för missionärerna herr och fru Sam. Hede, fru Larsson, fröken Anna Petersson och J. Öhrneman, som skulle resa till Sverige, och välkomst för missionär Grahn och mig, som i dagarna anlant. En infödd broder uttryckte sin tacksamhet över att en så stor man (som jag) lämnat sitt land för att se dem — de små och ringa i buskarna. En annan — Manangu från det närbelägna Vivi — sade ungefär detsamma men höll därjämte ett kulturhistoriskt tal med både roande och allvarliga inpass: »Förr fingo vi ej resa längre än till Boma, som då för oss var världens ände. Nu få vi fara så långt vi vilja i världen utan ände. Men våra unga resa hellre till Europa än till himmelen.» Manangu hade en gång i tiden varit med Stanley. — Här i kyrkan hölls ock avskedshögtid, då missionärsparet Flodén och jag reste från Kongo. Till vår ära vajade då för första gången över Kongos land en ny, svensk flagga, skänkt av ungdomsföreningen i Västerås.

På övre långsidan av gästhuset och skilt från detta av vägen till den engelska missionsstationen ligger tryckeriet. Där hade den ovannämnde Lunungu sitt egentliga arbete. Från detta tryckeri ha under årens lopp vår missions olika tryckalster gått ut över Kongos land. Tryckeriet anlätades även av koloniens myndigheter.

Vi gå slutligen in och med stationsföreståndarens tillåtelse se på ett och annat brev i den rika samlingen. Här är ett från dr. E. J. Ekman, daterat Stockholm den 30 oktober 1902, där vi finna följande:

»Här pågår som bäst offerveckan, och rätt mycket penningar inkomma. Gud vare lov! Genom de stora utbetalningarna till Kongo nu på hösten var det så tomt i kassan, att vi nödgades låna, och vi skulle just ut och låna för andra gången för att inlösa den sista växeln från Eder, då en gammal man från Karlstad kom och skänkte oss kontant 20,000 kronor. Ja, vi hava en trofast Gud.»

Här finna vi ett annat från lektor P. Waldenström, daterat Stockholm den 16 dec. 1905:

»— — — Nu skall du vara snäll låta gå ett budskap upp igenom hela fältet, att missionärerna aldrig skola sända oss några fotografier, utan att på baksidan skriva vad de föreställa. Vi hava nu flera sådana, som sakna denna påskrift, fingo flera med senaste post. Beskrivningen måste ske med bläck. När missionärer synas på fotografierna, måste där skrivas, vilka de äro.

Hinner detta fram till Eder konferens, så ös ut över konferensen en hel famn varma, hjärtliga och glada hälsningar och välsignelser från oss alla och särskilt från Eder tillgivne vän och broder

P. W.»

*

Londe är icke längre vår egendom. En ny station, rymligare och mera hälsosam, är uppförd högre upp på sluttningen. Jag lyckönskar. Men idyllen nere vid floden, båtarna, som där drogo förbi, utbyte av hälsningar mellan stationen och kommande eller hemresande missionärer ombord — den tavlan äger icke den nya stationen.

Avvecklingen.

Av Sam Hede.

Det är ej ofta en missionsstation blir såld. Många gamla, övergivna missionsstationer finnas ute i vildmarkerna i detta land. Ibland ha de övergivits, därför att de legat på hälsofarliga platser, ibland har folket flyttat från trakten, och missionsstationen har ej längre haft någon uppgift. För ej så länge sedan reste en gammal missionär, tillhörande ett annat missions-sällskap, förbi Londe. Han hade anlagt tvenne stationer, som båda övergivits. Ej underligt, om det kännes smärtsamt för en missionär, då han ser jungeln intaga den plats, där han nedlagt så mycket av sin ungdoms kraft och hoppats kunna uträtta något för Guds rike.

Då Svenska Missionsförbundets station i Londe 1926 blev såld, var det därför att missions- och transportstationen låg betydelsefullare intressen i vägen. Men det kan ej annat än vittna om de första missionärernas praktiska blick, att såväl Londe som de engelska och amerikanska baptisternas transportstationer befunnos ligga på den mark, som behövdes för de utvidgningar av hamnen och järnvägsstationen, vilken den nya tiden krävde. Liksom hemma i Sverige kyrkorna och prästgårdarna förlagts till de vackraste platser, så ha i Kongo missionstationerna ofta uppförts på sådana platser.

Underhandlingarna angående försäljningen av Londe började redan 1918. Då drogs en liten järnväg över Londe tomt, varvid en stor del av trädgården blev

förvandlad. Järnvägen skar nämligen en fem å sex meters djup skärning genom den täcka kullen, dit missionärerna brukade gå en stund strax före mörkrets inbrott för att efter en het dag njuta en smula av den svala aftonbrisen, som där strök fram. Sedan regeringen för järnvägens räkning tagit omkring en halv hektar av vår tomt, hade vi inte mer än $\frac{1}{4}$ hektar kvar. Missionskassan tillfördes emellertid omkring femtio tusen kronor genom den transaktionen.

I november månad 1923 gjorde regeringen hemställan om att få inköpa ytterligare markområde. År 1918 sålde vi ej mera, än som behövdes, för att järnvägen skulle kunna dragas fram. Vi hade således strandrätten kvar. Nu behövdes emellertid mera mark för hamnens utvidgning och anläggning av flera järnvägs-spår. Vi ansågo det då bäst att avstå från hela området.

Regeringen förklarade, att vår fastighet tvivelsutan efter hand måste exproprieras. Om vi föredroge en vänskaplig överenskommelse, skulle vi inkomma med våra förslag. Då vi ansågo det klokast, att tillmötesgå framställningen om underhandlingar, inleddes sådana redan då, och efter att ha legat nere i mer än två och ett halft år upptogs och slutfördes dessa under senare delen av år 1926.

En protestantisk mission å ena sidan och en regering å andra äro ojämma parter. Missionen företräddes av otränade lekmän, regeringen av teknici och experter. Ingen sakkunnig juridisk rådgivare, som vi med förtroende kunde vända oss till, stod till vårt förfogande. På en punkt kände vi oss dock säkra, och till denna återkommo vi gång på gång under underhandlingarnas lopp. Vår punkt var denna: »Londe har under de gångna åren varit av så stor betydelse

för den evangeliska missionen i detta land. Då vi nu till följd av koloniens ekonomiska utveckling, som även vi glädja oss åt, måste lämna denna plats, som blivit oss kär, så anse vi oss göra rättvisa mot missionens pionjärer endast om vi genom denna transaktion sätas i stånd att göra oss mera nyttiga för folkets timliga och moraliska utveckling.» Vi hade ställt i utsikt, att om det vore möjligt, utveckla vårt arbete i Matadi genom att upptaga ordentlig skolverksamhet där, och vi hade anledning tro, att myndigheterna skulle ställa sig välvilliga därtill.

I det brev, som vi mottogo i november 1923, sade guvernören, att regeringen ställde sig välvillig gentemot ett eventuellt tombyte. Detta togo vi fasta på. Dåvarande administratören i Matadi fick se brevet, och jag bad honom säga oss, var vi kunde få en tomt i utbyte för den gamla. Någon dag senare följde han missionär Öhrneman och undertecknad upp på Kinkandaplatån, belägen ett par km. i sydlig riktning från Londe och omkr. 150 m. högre. Var det hit vi skulle flytta? Här kan bli vackert. Åt söder och öster stänges utsikten av utlöpare av de s. k. Kristallbergen, men åt norr är utsikten storslagen över Kongofloden med Kionzobergen i bakgrunden.

Men vilken ödemark! Knappast ett träd fanns, allt var bortsopat av de förhärjande gräseldarna. På stora sträckor var marken betäckt av större och mindre kvartsstenar, på flera ställen såg det ut som på en makadamiserad väg. På andra ställen åter växte gräset så högt, att det nådde oss upp under armarna.

Bäst vi strövade på kullarna, hittade vi på en döds-skalle, vit av sol och regn. Var det en lämning från den tid, då människor begravdes levande. Det är mycket troligt, ty här hade fordom varit en marknadsplats,

och det var vid dessa ställen, som sådana grymma handlingar utfördes.

Ur missionssynpunkt erbjöd dock den nya platsen fördelar. Den ligger vid allmän väg och ej synnerligen långt från ett par av de inföddas stadsdelar. Som den ligger högt och fritt för vindarna, så bör den bli betydligt svalare än Londe.

Senare besökte vi åter platsen, denna gång i sällskap med d:r Palmär, som kartlade det område, vi ansågo oss behöva.

Redan hade ett utkast till den skrivelse, vi tänkte inlämna till regeringen, cirkulerat bland missionärerna på fältet, och alla stationsföreståndare hade godkänt det. Utlåtande hade ock begärts från Svenska Missionsförbundets styrelse, men då vi ej fingo något svar från denna och frågan behövde avgöras, beslöto vi taga saken i egna händer. I överenskommelsen förklarade vi, att Svenska Missionsförbundet var villigt att till Koloniregeringen avstå Londe missionsstation mot villkor, att missionen utan kostnad erhöle en gravationsfri tomt, en genom entreprenadauktion bestämd summa, stor nog att på denna tomt kunna uppföra en missionsstation, samt ersättning för flyttning och skälig skadeersättning.

Genom denna formulering hade vi givit ett positivt förslag utan att ha bundit oss vid någon fixerad summa.

Med mycken undran och ovisshet väntade vi på frågans avgörande. Den mark, vi begärt, var till en stor del bolagsjord och därjämte delvis reserverad för andra ändamål.

Först efter två och ett halft års förlopp kom svaret i form av en kallelse av distriktskommisarien, Mr. Renard, till ett sammanträde den 19 augusti 1926 med

honom och Mr. Itten, överingenjör för de offentliga arbetena, samt Mr. Morlier, överlantmätare och generalkommissarie.

Det var ingen annan råd än att gå dit. Min hustru och jag hade börjat rusta oss för att resa till Pointe-Noire i Franska Kongo för att där anlägga en missionsstation, och jag saknade formell fullmakt att underhandla å vårt sällskaps vägnar, men jag antogs i alla fall som förhandlare.

Det nya Londe.

Ett intressant samtal följde. Jag vidhöll vår begäran om ny mark i utbyte för Londe. Statens underhandlare voro mycket välvilliga. En stor del av den begärda marken var ju bolagsegendom. Men direktören för detta bolag befann sig vid den tiden på resa i Kongo, och de beslöto att sända honom ett telegram om saken. De ville, att vi skulle begära en viss summa för husen, men jag höll på, att vi inlämnat ett positivt förslag och att vi väntade ett motförslag, innan

vi kunde säga något. Då jag förklarade, att det hos oss ej fanns någon tanke på spekulation, men att vi räknade med deras välvilja och att ej fattiga missionsvänners offer borde behöva tillgripas som följd av denna transaktion, skrattade de. En av dem frågade, om vi tillhörde samma kyrka, som ärkebiskop Söderblom. Jag undertecknade en förbindelse, att vi avstodo från den mark, som staten då behövde.

Efter en del korrespondens och ännu ett sammanträde kom slutligen från generalguvernören, Mr. Rutten, ett brev med regeringens förslag. Vi erbjödos den tomt, som vi begärt, den hade nu blivit koloniens egendom. Det erbjudna området var omkr. 7,5 hektar stort, således omkr. 10 gånger så stor som Londe. Londes byggnader, träd, terrasser etc. hade värderats till inemot 319,000 francs. För anläggningar där tillerkändes vi omkr. 81,000 francs. Därtill erbjödos vi 200,000 francs i skadeersättning.

Efter en skyndsam rådplägning brevledes med medlemmarna av missionsrådet, meddelades, att vi antogo erbjudandet i princip men att vi ansågo oss nödsakade att begära ytterligare 10 % på hela summan för flyttning samt inköp av en lastbil, som den nya platsen krävde etc. Inom kort kom meddelande, att detta beviljades oss, och så kom ersättningssumman upp till 660,000 francs.

Den 14 oktober 1926 samlades missionsrådets ledamöter, en del andra missionärer och en grupp infödda på den nya tomten, och då lades grundstenen till den nya stationen. Den byggdes så gott som helt och hållet av sten och cement enligt byggnadsstadgan, som gäller i Matadi. På den gamla stationen hade husen till största delen tunna träväggar, och husen voro gamla.

Arbetet med uppförandet av den nya stationen bedrevs med sådan skyndsamhet, att vi i början av maj 1927 kunde flytta in i den halvfärdiga missionsstationen. Den nya kyrkan blir det högst belägna huset i staden. Hur länge den får intaga denna position, vet man dock ej, ty Matadi utvecklas, och snart befinner sig vår station mitt inne i den bebyggda delen av staden. Men hur än det yttre utvecklas, är vår bön till Gud, att denna station må bli en härd för evangeliskt arbete, ett hem för glädje och tro.

Londes sista dagar.

Av Knut Peterson.

Den dagen närmade sig, då Londe skulle överlämnas åt staten. Ehuru jag endast fick vara på Londe några månader, eller kanske just därför, var det med ett visst vemod jag såg fram mot den dagen. Londe gömde på så många minnen från de gamla banbrytarnas dagar.

Att bära omkring 4,000 bördor till den nya stationen är inte gjort på en dag. Till Londe ledde som bekant ingen stor körväg utan endast en liten gångstig, där man på infödingevis fick gå i »gåsmarsch». Missionen hade ju i alla år använt sig av flodvägen till och från Matadi, men nu var den möjligheten utsluten. Genom tillmötesgående från järnvägsbolaget fingo vi tillåtelse att fara genom deras infödingeby med automobil, därigenom underlättades transporten betydligt, emedan vi då kunde använda bil ungefär halva vägen.

Ehuru mycket arbete var undångjort på förhand, allt som inte absolut behövdes nere vid Londe var nedpackat och uppbundet, var det i alla fall mycket, som återstod till de sista dagarna. Staten önskade övertaga bostadshuset så fort som möjligt. Det lyckades oss ock att överlämna bostaden och kontoret fjorton dagar tidigare, än vad som var bestämt i avtalet, mot det att vi fingo behålla tryckeriet och ett rum i »Visitors house» en månad längre.

Den första maj skulle bostad och kontor vara utrymda, varför vi de sista veckorna i april voro helt

upptagna med flyttningen. I köket och bostaden skötte fru Hede och fröken Eriksson kommandot. Där packades glas och tallrikar, grytor, kastruller och pannor och allt annat, som hör köket till. Allt eftersom bördorna blevo färdiga, överlämnades de åt bä-

Kyrkan, nya Londe.

rarna, som dagen i ända i en enda lång ström slingrade sig mellan Londe och Kinkanda. Där uppe på den nya platsen befunno sig bröderna Hede och Andersson för att taga emot och magasinera eller packa upp, beroende på vad bördorna innehöllo.

Upp och ned, ned och upp dagen lång traskade bärarna. Att det hela inte kunde gå med mindre än ett och annat litet missöde var ju klart. Det skulle inte

ha varit Kongo annars. Så hade några gubbar fått kassaskåpet fastbundet på en bår av bambustänger. Naturligtvis var det alldeles tomt och även isärtaget så mycket som möjligt. Allt såg ut att gå bra, men om en stund kom en av dem tillbaka och meddelade helt lugnt, att »stenen fallit i vattnet». Saken var den, att någon av gubbarna släppt taget, varvid bördan glidit av båren och rullat utför släntan ned i en liten bäck, som flöt fram där nere. De fingo vackert bära upp det igen. Det var alldeles oskadat, och då lås och metalldelar genast inoljades, ledο varken skåpet eller missionen någon skada. Det var endast gubbarna, som fingo litet extra arbete.

Men det var inte bara de jämförelsevis lätta bördorna från kök och kontor, som skulle upp till den nya stationen. Tryckeriet med alla dess maskiner och pressar måste också dit. Att bära dessa tunga pjäser, av vilka många ej varit flyttade, sedan de en gång för länge sedan blevo uppmonterade i tryckeriet var ju omöjligt. De måste plockas sönder i lagom stora stycken. Där arbetades med skruvnycklar, tänger och blåslampor. Skruvar, som ej ändrat läge på ett trettiotal år, gåvo äntligen efter träget arbete vika, och maskindelarna kunde lätt bäras upp till den nya tryckerilokalen. Att plocka sönder dessa gamla maskiner utan att skada dem var ingen lätt sak, men det lyckades så väl, att alla maskinerna genast kunde hopsättas och arbetet i tryckeriet fortgå utan mer än omkring en veckas avbrott för flyttningen.

Att det ibland kunde bli litet palaver vid någon stor börda är ju klart, helst som bärarna inte kunde förstå, vad det skulle tjäna till att flytta träd och buskar, då det gick lika bra att sätta frö. Att träden voro så stora, att man skulle få njuta av deras skugga och

skörda deras frukter mycket förr, än om man satte frö, räknade bärarna inte med. För dem var det huvudsaken, att de sluppo undan så lindrigt som möjligt. Det största träd, som flyttades, var ett apelsin-träd. Detta ansågo männen vara allt för stort att bära. Efter mycket parlamenterande gingo de med därpå, och då vi skulle gå genom den förut omtalade byn, hade jag svårt att hinna med dem. De ville då för byns kvinnor visa sin styrka, och tjutande sprang hela bärareskaran genom byn. Så fortgick flyttningsarbetet den ena dagen efter den andra, och snart stod gamla Londe öde. Endast båten, Londebornas stolt-het, fick stanna kvar på sin gamla plats.

Så har Londe fyllt sin mission. Visserligen kommer väl en del av husen att stå kvar ännu någon tid, och kanske också terrasserna och planteringarna komma att kvarstå delvis, men det kommer aldrig att bliva, vad det varit. Det går att lämna plats för en ny station och en ny period i S. M. F:s historia i Matadi.

Den nya missionsstationen.

Av Sam. Hede.

Händelserna utvecklades slag i slag. De engelska och amerikanska baptistmissionerna fingo även så stor del av sina stationer exproprierade för det nya hamn- och järnvägsbygget, att dessa ej längre fyllde sitt ändamål utan måste ombyggas. Med den känsla av samhörighet, som finns mellan de olika missions-sällskapen i Kongo, var det naturligt, att den tanken kom under övertägande, huruvida det var möjligt, att *en mission* kunde övertaga och utveckla de övrigas verksamhet, församlingarna sammanslås till en, och de andra missionerna kunde sätta in så mycket större kraft på evangeliska uppgifter på andra håll i detta land. Underhandlingar upptogs och ledde till överenskommelse. Vi hade vår station i det närmaste färdigbyggd, och vårt fält i Belgiska Kongo låg så till, att vi måste ha en plats här nere för transporten. Det ansågs då naturligt, att vi stannade kvar, under det att de andra avvecklade sin verksamhet. I april 1929 blevo vi ensamma som protestantisk mission på denna plats och funno oss stå inför nya, stora uppgifter.

Den största av dessa uppgifter torde vara den att söka till *ett* församla alla de Guds barn, som komma hit från olika håll och leva här i församlingen, så att de bli bevarade för Gud och för de olika församlingar, som de komma från och skola återvända till. De ha stått under olika missionärers ledning och representera en liten provkarta på de kristna denominationerna. De komma från Kristna och Amerikanska Alliansen, från baptister, episkopaler och metodister,

presbyterianer, missionsförbundare och andra. Alla ha något av den missions särmärken, under vars ledning de stått. De äro eniga i stort, ty de äro evangeliska i motsats till katolikerna. Från de olika sällskap, under vars hägn de utvecklats som kristna, ha de dock en del skilda föreställningar och bruk, vilka för dem blivit kära.

Somliga kalla Gud Jahve, andra Nzambi. Några hålla händerna för ögonen, då de stå upp och bedja, andra hålla dem på ryggen. En del äro vana att använda rödvin vid nattvardsbordet, andra anse det ovärdigt och förorda sockervatten eller citronsaft. Många trivas bra med oss, några ha ej kommit till oss, då vi ej liknat deras lärare.

Vi måste variera med formerna för gudstjänsten, ibland sjunga ur en sångbok, ibland ur en annan, ibland utdela nattvarden i små individuella koppar, ibland i stora, vanliga bägare, ibland låta predikanten läsa texten, ibland låta församlingen läsa varannan vers. På så sätt kunna vi åtminstone någon gång låta de flesta förnimma något av den atmosfär, i vilken de tidigare levat. Men tydligast förnimma de den, då någon av deras egna förutvarande ledare komma på besök.

Vi påträffa även andra kristna, som ej finna mycken föda i detta fårahus. De nämna Gud för Suku, Mukulu eller Nyam, etnologer ha lätt att härleda alla namn ur samma rot. Dessa bröder förstå intet av vårt tal, vår bön och vår sång. På franska, kituba eller engelska kunna vi meddela oss med varandra, men modersmålet är framför allt hjärtats språk. Vi ha sökt ha bibeldelar på olika språk, och så har var och en på sitt eget språk fått läsa en berättelse, t. ex. om den förlorade sonen. Då har var och en tänkt på sin

Fader. Om han nu uppenbarade sig första gången uppe i Kasai, borta i Luango eller bland Mamongo under Ekvatorn, så väntar han, att vi skola vända åter till Honom, om vi förirrat oss ut i synden. Om vi så mött varandra i kärlek och sympati, så ha vi en annan gång kunnat lägga in mera ande och mening i kituba eller franska. Det är ute i byavdelningarna, då vi sitta på »hemgjorda» stolar under det utskjutande taket utanför de små stugorna, som vi ha dessa möten.

En del finnas ock, vilka i likhet med judarna på Jesu tid ej vilja komma, att de må få liv. Deras egen församling har ej längre kontroll över dem, och mot en församling på en ny plats anse de sig ej ha några förpliktelser. Ordet har ej så djup rot i deras hjärtan, att de känna behov av hjälp och stöd. Somliga synas rent av känna behov av att åter få tillfredsställa kuvade men ej övervunna passioner. Dessa människor äro farliga. De falla i synd utan att visa någon ånger och förefalla vara mest tillfredsställda, då de ock kunna bringa andra på fall.

Många, som komma till denna plats, äro dock hedningar. Liksom de andra äro de rotlösa, och de kunna vinnas här för Gud.

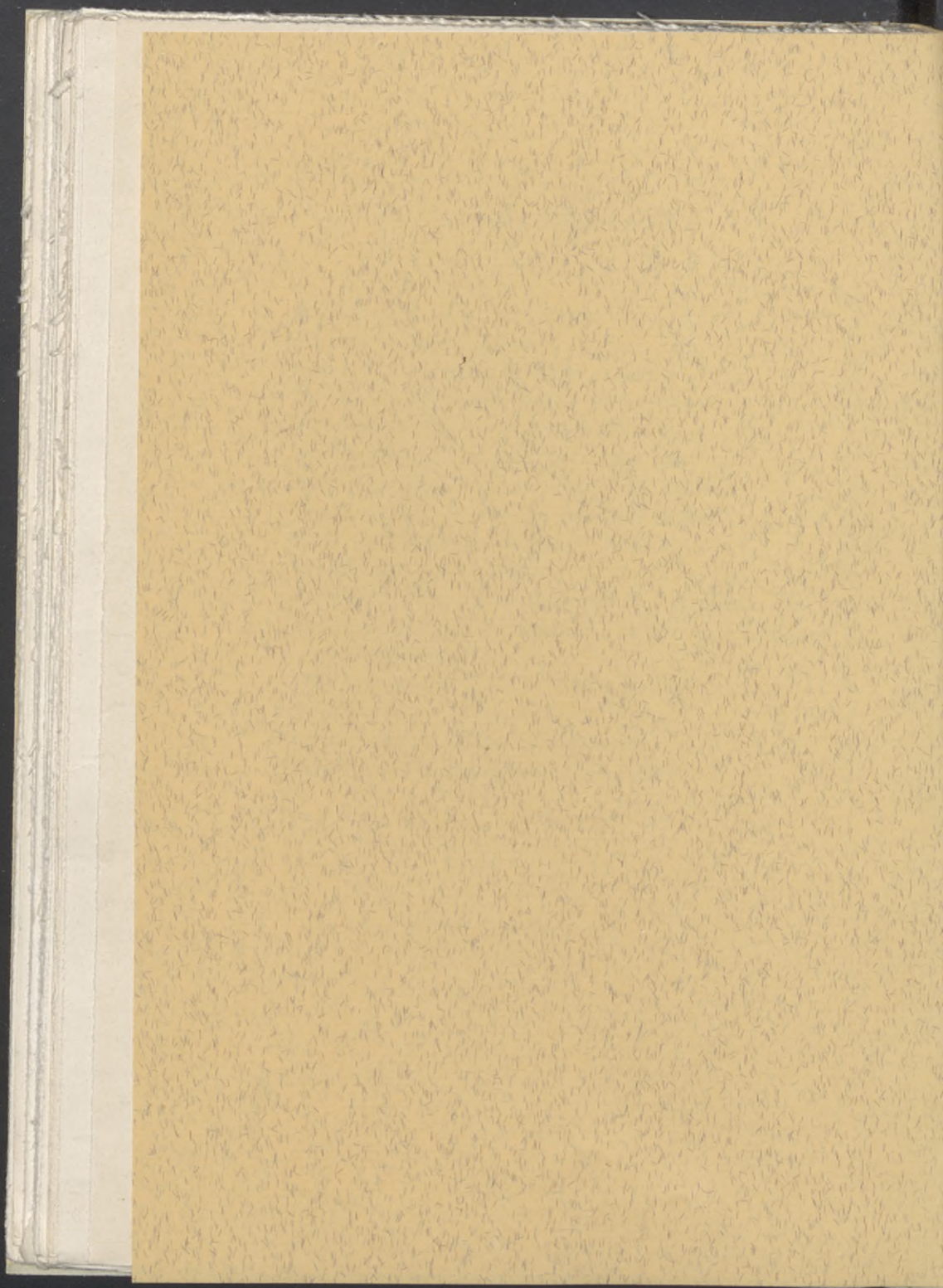
Vi ville så gärna, att de unga männen, när de efter fullgjord kontraktstid vända åter till sina hemorter, måtte föra med sig tändande gnistor för den heliga elden där hemma.

Arbete vill det till med vårt omfattande program. Det gäller predikan, sjuk- och bybesök, litteraturspridning, dop, undervisning i goss- och kvinnoskolor, trassliga härvor att reda ut, långa och ofta återkommande möten för att hjälpa någon upp från hans syndafall. Men vi arbeta med glädje, ty vi äro tjänare i följd av den Guds gåva, som blivit oss given.

INNEHÅLL.

	Sid.
Matadi pärla av <i>C. W. Lembke</i>	5
Historik av <i>K. E. Laman</i>	7
Londe i gammal tid av <i>C. W. Lembke</i>	14
Tryckeriet och bokförlaget av <i>C. W. Grahn</i>	18
En andlig fyrbåk av <i>Martin Westling</i>	23
Församlingen vid Londe av <i>J. Hammar</i>	27
Från arbetstiden vid Londe av <i>G. N. Nykvist</i>	39
Bland sjömän på Londe av <i>Elisabeth Grahn</i>	42
Från husmoderns arbetsfält av <i>Hulda Hede</i>	47
Londe-besök av <i>G. Palmær</i>	55
Personliga minnen från Londe av <i>V. E. Vikterlöv</i>	63
Minnesrunor över missionärer, avlidna vid Londe av <i>C. W. Lembke</i>	69
Idyllen vid Kongofloden av <i>Joh. Hellström</i>	77
Avvecklingen av <i>Sam. Hede</i>	82
Londes sista dagar av <i>Knut Peterson</i>	89
Den nya missionsstationen av <i>Sam. Hede</i>	93

6000321031

Göteborgs Universitet

